

Αλφαβητάρι Οικονομικών

για την καθηγήτρια και τον καθηγητή του Γυμνασίου

Με την υποστήριξη:

Επικεφαλής εταίρος:

act:onaid

Εταίροι:

AFLATEUN
INTERNATIONAL

Copyright: 2020

Συγγραφική ομάδα:

Για την ActionAid Ελλάς

Δέσποινα Καρδογέρου, Συντονίστρια Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων

Δήμητρα Ντιρογιάννη, Υπεύθυνη Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων

Μαρίζα Τσαχάλη, Συντονίστρια Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων

Για την ΕΡΓΩ ΜΚΟ

Ιωάννα Γεωργούλη, Σύμβουλος Ψυχικής Υγείας

Θοδωρής Παπασταθόπουλος, Ειδικός Παιδαγωγός

Για τη δημιουργία του παρόντος εγχειριδίου, εκτός από τις δραστηριότητες που δημιουργήσαμε εκ νέου, συμβουλευτήκαμε και προσαρμόσαμε και τις εξής υπάρχουσες:

Από το εκπαιδευτικό υλικό της Aflatoun International

- Aflatoun series: Aflateen NFE Manual, 2008, "Activity: What are sources of income and expenses?", pp. 153
- Aflatoun series: Aflateen NFE Manual, 2008, "Activity: My own spending", pp. 154
- Aflatoun series: Aflateen NFE Manual, 2008, "Activity: The culture of borrowing money", pp. 178
- Aflatoun series: Aflateen Manual, 2008, "Activity: How to calculate interest when borrowing money", pp. 178
- Aflatoun series: Aflateen Manual, 2008, "Activity: If the World were a village of 100 people", pp. 196
- Aflatoun series: Aflateen Manual, 2008, FACTS AND RESOURCES, Fig. 3.19a, pp. 204
- Aflatoun series: Aflateen Manual, 2008, "How to set up a budget", pp.251

Από το εκπαιδευτικό υλικό της ΕΡΓΩ ΜΚΟ

- Το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο του Aflatoun, Δραστηριότητα 1.2: «Σχεδιάζοντας μια Πορτή», σελ. 137

Από το εκπαιδευτικό υλικό της ActionAid Ελλάς

- Δανειστική εκπαιδευτική βαλίτσα 2Π, 2013, Δραστηριότητα: «Ανήσυχoi Ρεπόρτερς, Υπεύθυνοι Καταναλωτές»
- Μέρος δραστηριοτήτων από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για σχολικές ομάδες μαθητών/ριών Γυμνασίου, ActionAid «Κάνω το Δίκαιο Δικαίωμα», «Ταξιδεύοντας με μια βαλίτσα δικαιώματα»

Οποιαδήποτε τυχόν λάθη ανήκουν στους συγγραφείς. Τα ευρήματα, οι ερμηνείες και τα συμπεράσματα αυτής της έκδοσης αποτελούν αποκλειστική ευθύνη των συγγραφέων της και δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ότι αντικατοπτρίζουν τις απόψεις των χορηγών της.

Any errors remain those of the authors. The findings, interpretations and conclusions presented in this article are entirely those of the authors and should not be attributed in any manner to any of its funders.

Περιεχόμενα

2	Σημείωμα για τη δασκάλα και τον δάσκαλο
4	Οδηγίες και προτάσεις αξιοποίησης του υλικού
5	Ενότητα 1: Ας ξεκινήσουμε!
6	Γνωριμία αλλιώς!
6	Οικοδόμηση εαυτού
7	Περιστοιχισμένοι από έγνοιες
8	Παρουσίαση Προγράμματος-Προσδοκίες
9	Παρουσίαση ομίλων οικονομικής εκπαίδευσης ανά τον κόσμο!
10	Ο όμιλός μας
11	Ενότητα 2: Ανάγκες και επιθυμίες!
12	Έκτακτη ανάγκη!
13	Όλος ο κόσμος ένα χωριό!
16	Ενότητα 3: Δικαιώματα και κοινωνική ευθύνη.
17	Παιχνίδι ενεργοποίησης
18	Δικαιώματα σε κάδρο
19	Τα δέκα βήματα
20	Το δικαίως επιχειρείν
21	Υπεύθυνη παραγωγή, υπεύθυνη κατανάλωση
23	Τι καθορίζει την τιμή;
25	Ενότητα 4: Σχεδιασμός, στοχοθέτηση και οργάνωση έργου.
26	Χαρτογράφηση αναγκών
27	Βήματα προς την αποτελεσματική στοχοθέτηση
28	Το επιχειρησιακό μοντέλο (Πως οργανώνω ένα project)
29	Επιπλέον ιδέες
30	Ενότητα 5: Ανάπτυξη και διαχείριση πόρων.
31	Πόροι, σπατάλη και αποταμίευση!
32	Πηγές εσόδων και εξόδων!
34	Μαθαίνοντας τον οικονομικό προϋπολογισμό
35	Καλό ή κακό δάνειο
36	Επιπλέον ιδέες
37	Ενότητα 6: Ένα τέλος, πολλές αρχές.
38	Ανάλυση S.W.O.T.
39	Πρωθώντας τη δράση μας
40	Απολογισμός: βγήκαμε κερδισμένοι!
41	Κλείσιμο Προγράμματος

Σημείωμα για τη δασκάλα και τον δάσκαλο

Ο οικονομικός αλφαριθμητισμός αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ουσιαστική συμμετοχή του πολίτη στη σύγχρονη κοινωνία και γι' αυτό θα πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαίδευσής του. Για να διαχειριζόμαστε, συνειδητά και αυτόνομα, τις οικονομικές προκλήσεις της ζωής μας είναι απαραίτητο να κατανοούμε τις οικονομικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στην καθημερινότητά μας. Βέβαια, ο οικονομικός αλφαριθμητισμός πρέπει να εξελίσσεται και να μεταβαίνει προς μια κριτική ανάγνωση της παγκόσμιας πραγματικότητας που μας περιστοιχίζει. Μόνο τότε μπορεί να αποτελέσει εργαλείο ενδυνάμωσης των πολιτών το οποίο θα τους βοηθήσει να συνειδητοποιήσουν αφενός την ατομική και συλλογική τους ευθύνη και αφετέρου τη δύναμη και το δικαίωμα που έχουν να αλλάξουν τον κόσμο.

Ο ρόλος του σχολείου είναι καθοριστικός στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος όπου οι μαθητές όλων των βαθμίδων θα έχουν ευκαιρίες να έρθουν σε επαφή με προγράμματα οικονομικής εκπαίδευσης. Αυτά θα καλλιεργήσουν τις αξίες και τις στάσεις των αυριανών, κριτικά σκεπτόμενων πολιτών οι οποίοι θα χαρακτηρίζονται από κοινωνική και πολιτική συνείδηση. Ο οικονομικός αλφαριθμητισμός και η κοινωνική ενίσχυση των ανθρώπων αποτελούν θεμέλιους λίθους της δράσης της ActionAid σε όλο τον κόσμο στοχεύοντας στην καταπολέμηση της ανισότητας, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Αξιοποιώντας τη σημαντική εμπειρία της οργάνωσης από τις χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου ή του οικονομικού Νότου και από τη μακροχρόνια συνεργασία με εκπαιδευτικούς σε όλη την Ελλάδα, δημιουργήθηκε το Πρόγραμμα Οικονομικής Εκπαίδευσης και το αντίστοιχο εκπαιδευτικό υλικό, «Αλφαριθμητάρια Οικονομικών».

Το «Αλφαριθμητάρια Οικονομικών» φιλοδοξεί να προσφέρει στους εκπαιδευτικούς και στους μαθητές του Δημοτικού και του Γυμνασίου αφορμές για ένα παραγωγικό διάλογο γύρω από το πώς λειτουργεί η παγκόσμια οικονομία και τι σηματοδοτεί η κάθε απόφαση, επιλογή και πράξη τους. Απώτερος στόχος είναι να καταλάβουν τη σύνδεση ανάμεσα στο τοπικό και το παγκόσμιο γίνεσθαι, ώστε να γίνει αντιληπτή και η παγκόσμια οικονομική αλληλεπίδραση ανάμεσα στους ανθρώπους. Επίσης, το υλικό παρέχει ένα σύνολο από συμμετοχικές δραστηριότητες που δουλεύουν σε δύο επίπεδα, την ατομική ενδυνάμωση και τη συλλογική δράση. Ο οδηγός αντλεί παραδείγματα από το δίκαιο εμπόριο, την κοινωνική επιχειρηματικότητα, την κυκλική και αλληλέγγυα οικονομία και εξερευνά ενέργειες εξοικονόμησης πόρων σε οικονομικό, ανθρώπινο και φυσικό επίπεδο. Στόχος είναι να σας εμπνεύσουμε να οραματιστείτε την ευημερία του πλανήτη ως αναπόσπαστο κομμάτι της προσωπικής ευημερίας του κάθε ανθρώπου.

«Νέος θα πει να επιχειρείς να γκρεμίσεις τον κόσμο και να έχεις το θράσος να θες να οικοδομήσεις καινούριο, καλύτερο.»

Νίκος Καζαντζάκης

ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΜΑΣ

Βασικοί συνεργάτες μας στη δημιουργία του εκπαιδευτικού υλικού και τον σχεδιασμό του Προγράμματος «Αλφαβητάρι Οικονομικών» στάθηκαν η Aflatoun International και η Ακαδημία ΕΡΓΩ. Το Πρόγραμμα χρηματοδοτείται από το Ινστιτούτο Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων.

Aflatoun International

Η Aflatoun International είναι μια μη κυβερνητική οργάνωση με έδρα την Ολλανδία η οποία προσφέρει κοινωνική και οικονομική εκπαίδευση σε παιδιά και νέους εκατό και πλέον χωρών. Το εκπαιδευτικό υλικό συμβάλλει στην ενθάρρυνση των νεαρών συμμετεχόντων ώστε να αναλάβουν δράση ως ενεργοί πολίτες και να λειτουργήσουν ως φορείς αλλαγής για ένα πιο δίκαιο κόσμο.

Ακαδημία Εργώ

Η ΕΡΓΩ αποτελεί μια Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία (Α.Μ.Κ.Ε.) η οποία προσπαθεί συντονισμένα να αναδείξει και να τονώσει τις ψυχοκοινωνικές δεξιότητες παιδιών, εφήβων, νέων ενηλίκων, καθώς και όλων όσων αλληλεπιδρούν με άτομα αυτών των ηλικιών (π.χ. γονείς). Για την ΕΡΓΩ, κάθε παιδί και νέος, στο ταξίδι της ζωής του, έχει δικαίωμα στην ψυχική γαλήνη και την εξέλιξή του. Προς αυτή την κατεύθυνση, υλοποιούνται καινοτόμα ψυχοπαιδαγωγικά μοντέλα παρέμβασης, αξιοποιώντας διεθνείς επιστημονικές συνεργασίες και την εμπειρία που έχει αποκτηθεί στο πεδίο. Η ΕΡΓΩ προσαρμόσε και έγραψε το εκπαιδευτικό υλικό του Προγράμματος «Αλφαβητάρι Οικονομικών».

Ινστιτούτο Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων

Το Ινστιτούτο δραστηριοποιείται στην έρευνα για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση και χρηματοδοτεί προγράμματα που αποσκοπούν στην προώθηση και την εφαρμογή της στη Βουλγαρία, την Ιταλία και την Ελλάδα. Στην Ιταλία, πάνω από πέντε χιλιάδες παιδιά έχουν ήδη επωφεληθεί από το εγχείρημα MOney LEarning (MOLE), το οποίο υπογράφηκε το 2016 με το Museo del Risparmio και το Fondazione per la Scuola του Τορίνο. Στο πλαίσιο αυτό, οργανώθηκαν σχολικές επισκέψεις για μαθητές δημοτικού (ηλικίας δέκα έως έντεκα ετών) από δυσπρόσιτες ορεινές περιοχές της περιφέρειας του Πιεμόντε, ενώ το έργο επεκτάθηκε τον Απρίλιο του 2019 στις γειτονικές περιοχές της Λομβαρδίας, της κοιλάδας της Αόστα και της Λιγυρίας. Παράλληλα, το Museo del Risparmio και η Scania Italia εγκαινίασαν το πρώτο ευρωπαϊκό τροχήλατο μουσείο, το οποίο πραγματοποίησε περιοδεία στην Ιταλία το διάστημα από τον Οκτώβριο του 2018 έως τον Απρίλιο του 2019, προσεγγίζοντας δέκα χιλιάδες φοιτητές. Μέχρι τον Απρίλιο του 2020 στοχεύει να καλύψει τον νότο της Ιταλίας και τα νησιά της. Στη Βουλγαρία, από το 2014 έως το 2018, περίπου δυόμισι χιλιάδες μαθητές ηλικίας δεκαπέντε έως δεκαοκτώ ετών βγήκαν κερδισμένοι από τη συνεργασία του Ινστιτούτου με την Aflatoun International, για την υλοποίηση κοινωνικής και οικονομικής εκπαίδευσης σε παιδιά και νέους ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Τέλος, στην Ελλάδα, τον Σεπτέμβριο του 2019, ξεκίνησε ένα νέο πρόγραμμα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης με την ActionAid Ελλάς με αποδέκτες μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Οδηγίες και προτάσεις αξιοποίησης του υλικού

Το εκπαιδευτικό υλικό που κρατάς στα χέρια σου αποτελείται από ένα εγχειρίδιο για σένα και ένα τετράδιο με υποστηρικτικό υλικό για τους μαθητές και τις μαθήτρίες σου. Το βαφτίσαμε «Αλφαβητάρι Οικονομικών» δεδομένου ότι πραγματεύεται βασικές έννοιες της οικονομικής εκπαίδευσης. Ευελπιστούμε ότι, με την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων, τα παιδιά θα νιώθουν μεγαλύτερη σιγουριά γύρω από τις βασικές οικονομικές έννοιες που επηρεάζουν τόσο την καθημερινότητά τους όσο και ολόκληρο τον κόσμο!

Οι προτεινόμενες δραστηριότητες έχουν σχεδιαστεί για να ολοκληρώνονται κατά προσέγγιση σε έξι ώρες, ενώ καμία δεν ξεπερνά τα σαράντα πέντε λεπτά, έτσι ώστε να είναι εύκολο να τις ενσωματώσεις στο πλαίσιο των διδακτικών σου ωρών. Παρόλα αυτά, κάθε δραστηριότητα μπορεί να λειτουργήσει αυτόνομα και να πλαισιώσει ξεχωριστά τα projects της τάξης εμπλουτίζοντας τα μαθήματα κορμού.

Αν θέλεις να αναπτύξεις περισσότερο το Πρόγραμμα, θα βρεις επιπλέον υλικό και ιδέες για δράση εντός του εγχειριδίου στο τέλος κάθε ενότητας («Επιπλέον ιδέες») και στην ιστοσελίδα μας: <http://education.actionaid.gr/dunamikoi-ekpaideutikoi/helitfin>.

Η σειρά με την οποία παρουσιάζονται οι δραστηριότητες μέσα στις ενότητές τους είναι και η προτεινόμενη, καθώς σταδιακά χτίζεται και ενδυναμώνεται ο χαρακτήρας του ενεργού πολίτη που στοχεύουμε να αφυπνίσουμε.

Ενότητα 1: ενημέρωση και βιωματική εξοικείωση με τη θεματική του Προγράμματος.

Ενότητα 2: τα παιδιά επεξεργάζονται τις επιλογές και τα χαρακτηριστικά των συνηθειών τους και βάζουν τις βάσεις για τη συνεργασία και την ομαδικότητα.

Ενότητα 3: αναγνώριση των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων και του τρόπου με τον οποίο επηρεάζονται από τις καταναλωτικές συνήθειες και το οικονομικό σύστημα της εποχής μας.

Ενότητες 4 & 5: επικέντρωση σε θέματα αμιγούς οικονομικής εκπαίδευσης, όπως ασκήσεις προϋπολογισμού, ανεύρεση και διαχείριση πόρων, προγραμματισμός δράσεων.

Ενότητα 6: ανάδειξη της σημασίας του ονείρου στη γέννηση μιας επιχειρηματικής ιδέας, υλοποίηση αυτής μέσω της αξιοποίησης εργαλείων και δεξιοτήτων που καλλιεργήθηκαν από τις δραστηριότητες του παρόντος εκπαιδευτικού υλικού, από κοινού αξιολόγηση των όσων επενδύσατε, αλλά και των όσων αποκομίσατε.

Το εγχειρίδιο έχει κάποιους διευκολυντές ανάγνωσης και οργάνωσης, οι οποίοι είναι:

Πολόι: σε ειδοποιεί για την ενδεικτική μέση ώρα υλοποίησης της δραστηριότητας

Σημάδι green friendly: σε παραπέμπει στην ιστοσελίδα της ActionAid (education.actionaid.gr), όπου θα βρεις εναλλακτικές πιο περιβαλλοντικές και οικονομικά συνεπείς ιδέες για υλικά και πόρους.

Σημάδι τετραδίου: σε παραπέμπει στο Αλφαβητάρι Οικονομικών για Μαθητές

Μην ξεχνάς ότι ο στόχος μας είναι να δημιουργήσουμε ένα δίκτυο ενημερωμένων πολιτών, αποτελούμενο από εκπαιδευτικούς, μαθητές και μαθήτρες. Ευχόμαστε οι ώρες που θα αφιερώσετε σε αυτό το έργο να είναι δημιουργικές και περιμένουμε με αγωνία να μοιραστείτε μαζί μας τις εντυπώσεις σας και όσα καταφέρατε με τα παιδιά!

*Για περισσότερη επικοινωνία, δικτύωση και υποστήριξη μην ξεχάσετε να ακολουθήσετε την ιδιωτική ομάδα του Προγράμματος στο facebook: [Αλφαβητάρι Οικονομικών-ActionAid](https://www.facebook.com/AlfabetariOikonomikonActionAid)

Ενότητα 1: Ας ξεκινήσουμε!

Η ενότητα αυτή θα φέρει τα παιδιά σε επαφή με το Πρόγραμμα Οικονομικής Εκπαίδευσης ώστε να κατανοήσουν τη χρησιμότητά του στην εξέλιξη της ζωής τους. Κύριος στόχος είναι να τα παρακινήσουμε μέσα από βιωματικές, συνεργατικές δράσεις να μελετήσουν έννοιες οικονομικού ενδιαφέροντος, καθώς και να τα ωθήσουμε να αγκαλιάσουν τη φιλοσοφία του Προγράμματος, επιλέγοντας να γίνουν ενεργοί πολίτες του σχολείου, της κοινότητας, του κόσμου.

Γνωριμία αληθώς!

Τα παιχνίδια γνωριμίας βοηθούν τα μέλη μιας ομάδας να γνωρίσουν πτυχές της ζωής και της προσωπικότητας των υπολοίπων τις οποίες, μέχρι πρότινος, αγνοούσαν. Στο δικό μας, θα προσπαθήσουμε να επιτύχουμε ακόμη ένα στόχο: της βαθύτερης και ουσιαστικότερης επαφής με δομικά στοιχεία του εαυτού μας (όπως οι δεξιότητες και οι αξίες).

Υλικά	Χώρος με καρέκλες, καλή διάθεση, Φύλλα εργασίας: «Δεξιότητες» & «Αξίες»
Δραστηριότητα	Ξεκινήστε με μια ελεύθερη συζήτηση γύρω από το θέμα: «Ποια χαρακτηριστικά, συμπεριφορές και δεξιότητες μπορώ να αξιοποιήσω ώστε να συμβάλω θετικά σε μια ομαδική εργασία;». Αφήστε να ακουστούν όλες οι απόψεις, καθώς είναι καλό να αναδειχθεί η πολυφωνία και η διαφορετικότητα που χαρακτηρίζουν μια ομάδα. Στη συνέχεια, καλέστε το κάθε μέλος να συμπληρώσει τα Φύλλα εργασίας: «Δεξιότητες» και «Αξίες». Δημιουργήστε μικρότερες ομάδες (τεσσάρων έως έξι ατόμων) και ζητήστε από το καθένα τους να συστηθεί στην ομάδα του, δίνοντας έμφαση στις δεξιότητες και τις αξίες του. Ενημερώστε εξαρχής ότι στο τέλος θα κάνουν μια συνολική παρουσίαση της ομάδας τους στην τάξη, χωρίς να φωτογραφίζουν κάθε μέλος χωριστά. Για παράδειγμα: «Είμαστε μια ομάδα ανθρώπων με διαφορετικά ταλέντα, με αγάπη για τα αθλήματα. Δεν μας αρέσει καθόλου η αδικία, σε κάθε της μορφή...»
Αναστοχασμός	<p>Τα μέλη της ομάδας μόλις μοιράστηκαν προσωπικές πληροφορίες αναφορικά με τις ελπίδες, τις δεξιότητες και τις αξίες τους. Στην προσπάθεια να ανακαλύψουν και να παρουσιάσουν την εικόνα του εαυτού τους και το πώς αυτή γίνεται αντιληπτή από την ομάδα τους μπορείτε να βοηθήσετε με ερωτήσεις του τύπου:</p> <p>«Τι σας φάνηκε ενδιαφέρον σε αυτό το μοίρασμα που κάνατε;», «Πώς νιώσατε καθώς συμπληρώνατε τις λίστες;», «Πώς μπορεί να συνδέονται οι δεξιότητες και οι αξίες με τη λειτουργία μιας ομάδας;».</p>

Οικοδόμηση εαυτού

*Η συγκεκριμένη δραστηριότητα είναι χρήσιμη σε ομάδες των οποίων τα μέλη γνωρίζονται ήδη καλά.

Υλικά	Ψαλίδια, στίλο, μολύβια, Φύλλο εργασίας: «Οικοδόμηση εαυτού»
Δραστηριότητα	Χωρίστε τα μέλη της ομάδας σε ζευγάρια. Δώστε σε κάθε μέλος από ένα Φύλλο εργασίας «Οικοδόμηση εαυτού» και ζητήστε να κόψουν τα επίθετα. Καλέστε το Α' μέλος του κάθε ζευγαριού να επιλέξει έξι επίθετα που τον ή την χαρακτηρίζουν και άλλα έξι που περιγράφουν το Β' μέλος, ωστόσο χωρίς να του αποκαλύψει κανένα από αυτά. Στη συνέχεια, κάντε το ίδιο με το Β' μέλος.

Αφού ολοκληρωθεί η διαδικασία, επιτρέψτε να φανερώσουν ταυτόχρονα τα επίθετα που επέλεξαν και να συμπληρώσουν το «κτήριο εαυτού» για το Α' μέλος με τον εξής τρόπο:

- Τα επίθετα που επέλεξαν και οι δύο για να περιγράψουν το Α' μέλος μπαίνουν στο «**ανοιχτό**» παράθυρο.
- Τα επίθετα που επέλεξε μόνο το Α' μέλος για τον εαυτό του μπαίνουν στο «**κλειστό**» παράθυρο.
- Τα επίθετα που επέλεξε μόνο το Β' μέλος για να περιγράψει το Α' μέλος μπαίνουν στο «**κρυφό**» παράθυρο.
- Αυτά που δεν επιλέχθηκαν από κανέναν μπαίνουν στο «**άγνωστο**» παράθυρο.

Αντίστοιχα χτίζουν το «κτήριο εαυτού» και για το Β' μέλος.

Αναστοχασμός

«Τι παρατηρήσατε μέσω της συγκεκριμένης άσκησης;», «Πόσο εύκολο ήταν να εντοπίσετε τα χαρακτηριστικά που σας εκφράζουν;», «Πού μπορεί να σας χρησιμεύσουν τα χαρακτηριστικά που βλέπει το άλλο μέλος σ' εσάς, ενώ εσείς δεν τα έχετε ξεχωρίσει;».

Περιοιχισμένοι από έγνοιες

Ο προβληματισμός για όσα συμβαίνουν στον κόσμο, για όσα αντιμετωπίζουμε εμείς οι ίδιοι καθημερινά, αλλά και για όσα επιθυμούμε αποτελεί το πρώτο βήμα για τη βελτίωση της ζωής μας.

Στόχοι

- Να προβληματιστούν οι μαθητές σχετικά με τον κόσμο που τους περιβάλλει.
- Να ανακαλύψουν κοινές ανησυχίες και να συνδεθούν μέσα από αυτές.
- Να κατανοήσουν πού και πώς μπορούν να συμβάλουν σε βελτιώσεις της ζωής μας.

Υλικά

Χαρτί, χαρτόνι, στιλό, μολύβια, μαρκαδόροι

Δραστηριότητα

Δημιουργήστε ομάδες των τεσσάρων-έξι ατόμων. Προσκαλέστε τους μαθητές και τις μαθήτριες να συζητήσουν –ως νεαροί πολίτες– για τους προβληματισμούς τους σχετικά με τη ζωή τους στο σχολείο, τη γειτονιά και τον κόσμο. Εξηγήστε ότι οι απαντήσεις τους είναι εξαιρετικά σημαντικές για τη ροή του Προγράμματος. Ζητήστε τους να τις γράψουν ή να τις παρουσιάσουν στους υπόλοιπους με ένα δημιουργικό τρόπο (π.χ. μέσα από ένα σκετς, μία διαφημιστική καμπάνια, μία αφίσα, κλπ.).

Αναστοχασμός

Βοηθήστε τα μέλη των ομάδων να εκφράσουν τις ανησυχίες τους με ερωτήσεις όπως:

«Ποια ζητήματα σας απασχολούν το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας;», «Ποια παρατηρείτε να είναι τα πιο συνηθισμένα θέματα που απασχολούν τους νέους στις μέρες μας;», «Πώς αντιμετωπίζετε αυτές τις ανησυχίες;», «Τι χρειάζεστε για να διαχειριστείτε καλύτερα τις αγωνίες και τους προβληματισμούς σας;».

Ολοκληρώστε τον αναστοχασμό αναφέροντας: «Φαίνεται ότι σας προβληματίζουν αρκετά θέματα, ενώ υπάρχουν και άλλα για τα οποία θα πρέπει να προετοιμαστείτε. Δε σας υποσχόμαστε ότι το συγκεκριμένο Πρόγραμμα θα μπορέσει να απαντήσει σε όλες τις ερωτήσεις ή να απαλύνει όλες τις ανησυχίες σας, αλλά θα σας δώσει την ευκαιρία να εκφράσετε τις ανάγκες σας, να αναζητήσετε απαντήσεις, να κατανοήσετε τον κόσμο και να βρείτε τρόπους να κάνετε τη διαφορά στη ζωή σας και στις ζωές των άλλων. Ας μάθουμε, λοιπόν, περισσότερα γι' αυτό!».

Παρουσίαση Προγράμματος-Προσδοκίες

Μέσω της ακόλουθης δραστηριότητας, θα γίνει η παρουσίαση, πρώτον, του Προγράμματος Οικονομικής Εκπαίδευσης και, δεύτερον, των έμμεσων οφελών που αυτό προσφέρει τόσο στο κάθε άτομο ξεχωριστά μέσω της ανάπτυξης προσωπικών δεξιοτήτων όσο και στο κοινωνικό σύνολο μέσω της συγκρότησης ενεργών πολιτών.

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να έρθουν οι μαθητές σε επαφή με τον όρο «οικονομική εκπαίδευση». • Η συμμετοχή να τους δημιουργήσει προσδοκίες.
Υλικά	Πίνακας, маркаδόροι, χαρτάκια τύπου post-it.
Δραστηριότητα	<p>Ξεκινήστε με ερωτήσεις: «Τι καταλαβαίνετε με τον όρο "οικονομική εκπαίδευση";», «Τι θα θέλατε να μάθετε για την οικονομία;», κ.ο.κ.</p> <p>Κατόπιν, συνδυάστε τις απαντήσεις των παιδιών κάνοντας μια σύντομη παρουσίαση του Προγράμματος, όπως η παρακάτω: «Εδώ βρισκόμαστε για να ανακαλύψουμε πώς μπορούμε, είτε μόνοι είτε σε ομάδες, να θέσουμε οικονομικούς και άλλους στόχους, να οργανώσουμε και να σχεδιάσουμε δράσεις, αλλά και πώς να επιτύχουμε αυτούς τους σκοπούς μας. Θα μάθουμε να αξιοποιούμε όσα ήδη έχουμε, τις δυνατότητες και τις δεξιότητές μας, να συνεργαζόμαστε και να αναζητούμε πόρους κι από αλλού. Θα δούμε πώς μπορούμε να διαχειριζόμαστε και να αναπτύσσουμε τους πόρους μας και θα ανακαλύψουμε πώς συνδεόμαστε μεταξύ μας ως μέλη μιας μεγάλης, παγκόσμιας κοινότητας-οικογένειας».</p> <p>Φτιάξτε σε ένα χαρτόνι ή στον πίνακα της τάξης δύο στήλες με τίτλους: Προσδοκίες και Φόβοι. Χωρίστε τα μέλη της ομάδας σε υποομάδες τεσσάρων έως έξι ατόμων. Μοιράστε χαρτάκια (τύπου post-it) και ζητήστε τους να γράψουν, σε κάθε χαρτάκι χωριστά και ανά υποομάδα, από μια προσδοκία που έχουν από το πρόγραμμα και από μια ανησυχία τους σχετικά με αυτό. Κατόπιν, ζητήστε από τον εκπρόσωπο της κάθε υποομάδας να σηκωθεί, να παρουσιάσει και να κολλήσει τα χαρτάκια στις αντίστοιχες στήλες του πίνακα.</p>
Αναστοχασμός	Παρατηρούμε τις ομοιότητες και τις διαφορές των προσδοκιών και σκεφτόμαστε μέσα από ποιους ρόλους μπορεί ο καθένας να συνεισφέρει στο να εκπληρωθούν. Σε αυτό το σημείο, μπορείτε να ανακαλέσετε και να αξιοποιήσετε τις δεξιότητες και τα χαρακτηριστικά που ανέφεραν στις προηγούμενες δραστηριότητες.

Παρουσίαση ομίλων οικονομικής εκπαίδευσης ανά τον κόσμο!

Όπως στην Ελλάδα, έτσι και στον υπόλοιπο κόσμο, νέα παιδιά συσπειρώνονται σε ομάδες (λέσχες) και θέτουν στόχους κοινωνικού ή οικονομικού χαρακτήρα, καταφέροντας να διαμορφώσουν και να βελτιώσουν, μέσα από τις δράσεις τους, τις συνθήκες ζωής τους.

Υλικά	Φύλλο εργασίας: «Κέντρα Νεότητας (Youth Clubs)»
Δραστηριότητα	<p>Αν έχετε κάνει την άσκηση «Οικοδόμηση εαυτού», μπορείτε να πάρετε αφορμή από τις ανησυχίες που εξέφρασαν οι μαθητές για να κάνετε γέφυρα με τους προβληματισμούς των νέων σε όλο τον κόσμο. Αν όχι, πραγματοποιήστε την παρουσίαση αυτόνομα.</p> <p>Αναφέρετε στους μαθητές ότι: «Σε όλη την υφήλιο υπάρχουν παιδιά και νέοι που αναζητούν και ανακαλύπτουν τρόπους για να κάνουν τη διαφορά στη ζωή τους και στη ζωή των άλλων, π.χ. συμμετέχοντας σε έργα ή επιχειρηματικές δράσεις. Αντιλαμβάνονται τα προβλήματα, οργανώνονται σε ομάδες και οραματίζονται λύσεις για μία καλύτερη ζωή».</p> <p>Κόψτε και κολλήστε σε διάφορα μέρη της τάξης ιστορίες από το Φύλλο εργασίας «Κέντρα Νεότητας (Youth Clubs)». Ζητήστε από τους μαθητές να περιηγηθούν στην τάξη και να τις διαβάσουν εντός δέκα λεπτών.</p>
Αναστοχασμός	«Τι παρατηρήσατε στις ιστορίες που διαβάσατε;», «Ποια ήταν η πηγή έμπνευσης για τη δράση κάθε φορά;», «Διαβάζοντας αυτές τις ιστορίες, τι ιδέες σάς ήρθαν στο μυαλό για τη δική σας πραγματικότητα;».

Παράλληλα μπορείτε...

Ο όμιλός μας

Δημιουργήστε με τα παιδιά έναν όμιλο ο οποίος θα έχει ως στόχο τον σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων ωφέλιμων για την τάξη, το σχολείο και τη γειτονιά. Ενθαρρύνετε τα παιδιά να σκεφτούν τομείς δραστηριοποίησης και να συγκεντρώσουν ιδέες. Όσο θα προχωράει το Πρόγραμμα, ο όμιλός σας θα εκπαιδεύεται όλο και περισσότερο για να υλοποιεί τις δράσεις που έχετε σκεφτεί!

Μην ξεχάσετε να ορίσετε τα παρακάτω:

- Όνομα ομίλου
- Εκπρόσωποι ομίλου
- Όροι λειτουργίας ομίλου
- Υπογραφές μελών

Ανοίξτε διάλογο θέτοντας κάποια από τα παρακάτω ερωτήματα:

«Με τι είδους θέματα θα θέλατε να ασχολείται ο όμιλός σας;», «Ποιοι μπορούν να συμμετέχουν;», «Πόσο χρόνο μπορούμε να αφιερώνουμε στη λειτουργία του ομίλου κατά τη διάρκεια της χρονιάς;», «Πώς θα παίρνονται οι αποφάσεις;», «Ποιες κοινώς αποδεκτές αξίες θα διέπουν τον όμιλο;», «Ποιος θα είναι υπεύθυνος για την οργάνωση των συναντήσεων;», «Ποιος θα είναι υπεύθυνος για το οικονομικό σκέλος;», «Ποιους άλλους ρόλους χρειάζεται να ορίσουμε και ποιες αρμοδιότητες θα αντιστοιχούν σε αυτούς;».

Ενότητα 2:

Ανάγκες και επιθυμίες!

Οι άνθρωποι, οι οποίοι διακρίνουν και ιεραρχούν όσα χρειάζονται έναντι όσων θέλουν, είναι σε θέση να διαχειριστούν πιο αποτελεσματικά την οικονομική τους κατάσταση. Στην παρούσα ενότητα, τα παιδιά θα προβληματιστούν γύρω από τη διάκριση ανάγκης και επιθυμίας, θα έρθουν σε μία πρώτη επαφή με την έννοια της διαχείρισης των πόρων και πώς αυτή λειτουργεί σε παγκόσμιο επίπεδο.

Έκτακτη ανάγκη!

Τα παιχνίδια ρόλων αναπαριστούν, σε ασφαλές πλαίσιο, τις πραγματικές συνθήκες ζωής δίνοντας τη δυνατότητα στο κάθε παιδί να παρουσιάσει τις απόψεις του, ν' ακούσει τις απόψεις των άλλων και να συνεργαστεί σε ένα κλίμα που ενθαρρύνει την πρωτοβουλία και την κριτική σκέψη. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται μέσα από τα παιχνίδια ρόλων διαμορφώνουν στάσεις και γνώμες αναφορικά με κοινωνικά, περιβαλλοντικά και άλλα θέματα και, ταυτόχρονα, ενισχύουν τη σπουδαιότητα του να είσαι ενεργός πολίτης.

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να ιεραρχήσουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους. • Να εξασκήσουν τις διαπροσωπικές τους δεξιότητες (συνεργασία, λήψη αποφάσεων, επίλυση προβλημάτων).
Υλικά	Φύλλο εργασίας: «Το πιο σημαντικό!», ψαλίδι, σενάριο δραστηριότητας, κριτική σκέψη
Δραστηριότητα	<p>Φωτοτυπήστε το Φύλλο εργασίας τόσες φορές όσα και τα μέλη της ομάδας σας. Κόψτε τις κάρτες και τοποθετήστε τις στο κέντρο της τάξης σε στοίβες ανά περιεχόμενο κάρτας (π.χ. αν η ομάδα σας αποτελείται από δεκαοχτώ μαθητές, θα χρειαστεί να φωτοτυπήσετε δεκαοχτώ φορές τη σελίδα και να έχετε είκοσι στοίβες, μία για κάθε τύπο κάρτας). Ζητήστε από τα παιδιά να ρίξουν μια ματιά και να κρατήσουν στη μνήμη τι περίπου απεικονίζει η καθεμία. Έπειτα, καλέστε το καθένα να επιλέξει εκείνες τις δεκαπέντε που έχουν μεγαλύτερο νόημα για το ίδιο. Όταν θα έχουν πάρει όλα τις κάρτες τους, ξεκινάει μια διασκεδαστική και γρήγορη δράση:</p> <p>«Ήρθε η ώρα να φύγουμε από την τάξη για λίγο, ν' αφήσουμε πίσω την καθημερινότητά μας και τα μαθήματα, ν' ακονίσουμε τη φαντασία μας και να ξεκινήσουμε ένα ταξίδι σε μια νέα, άγνωστη χώρα. Φτιάξτε ομάδες των πέντε, ετοιμάστε την αποσκευή της ομάδας σας και μην ξεχάσετε να βάλετε μέσα όλα όσα θα χρειαστείτε από αυτά τα δεκαπέντε που διάλεξε ο καθένας προηγουμένως! Το πλοίο σας είναι έτοιμο να σαλπάρει. Για περάστε! Μην αργείτε! Ο καιρός είναι ήπιος και γλυκός, ο ουρανός είναι γαλανός και ο ήλιος λάμπει!». Αφιερώστε ένα λεπτό προκειμένου να εκτονωθεί τυχόν ενθουσιασμός και να εισέλθουν ομαλά στη θεατρική συνθήκη. «Ωχ! Τι ξαφνικός άνεμος έπιασε; Κρατηθείτεεε! Τα κύματα σηκώνονται ψηλά και είναι αγριεμένα! Το πλοίο κλυδωνίζεται και μοιάζει να κινδυνεύει! Από τα μεγάφωνα της γέφυρας ακούγεται ανήσυχη η φωνή του καπετάνιου: "Όλοι οι επιβάτες να μπουν αμέσως στις σωσίβιες λέμβους! Μην αργείτε! Το πλοίο θα βουλιάξει από στιγμή σε στιγμή!". Γρήγορα, πετάξτε τα περισσευούμενα πράγματα από τις αποσκευές σας και κρατήστε μόνο δέκα κάρτες η κάθε ομάδα!». Ο ρόλος σας είναι καθαρά εμπυχωτικός, δηλαδή συνεχίζετε ν' αναπαριστάτε την τρικυμία, να τονίζετε το επείγον της κατάστασης, να ενθαρρύνετε όλους τους επιβάτες να βιώσουν την έκτακτη ανάγκη και να αποφασίσουν σε τρία λεπτά ποιες κάρτες είναι σημαντικές για να κρατήσουν και να τις πάρουν μαζί τους στη νέα χώρα που θα πάνε.</p> <p>«Τέλεια, τα καταφέρατε! Έχετε επιβιβαστεί στις βάρκες! Συνεχίζετε το ταξίδι σας. Οι επιβάτες, όμως, είστε πιο πολλοί από όσους αντέχει η κάθε βάρκα. Κινδυνεύουν να βουλιάξουν κι αυτές από το επιπλέον φορτίο. Κάπου στον ορίζοντα αχνοφάνεται η νέα χώρα. Πρέπει να τα καταφέρετε χωρίς να βυθιστεί η βάρκα. Πετάξτε γρήγορα άλλες πέντε κάρτες η κάθε ομάδα! Τις λιγότερο σημαντικές! Γρήγορα! Έχετε μόνο δύο λεπτά μπροστά σας!».</p> <p>Όταν τα παιδιά ολοκληρώσουν την απόφασή τους και μείνει με πέντε κάρτες η κάθε ομάδα, κλείστε τη δραστηριότητα με αναστοχασμό.</p>

Αναστοχασμός	<p>«Συγχαρητήρια! Φτάσατε ασφαλείς στη χώρα του προορισμού σας χάρη στις πολύ γρήγορες αποφάσεις που πήρατε ως ομάδα να στερηθείτε κάποια πράγματα από τις αποσκευές σας! Για να δούμε, τι σας έχει απομείνει;». Καλέστε έναν ή μία εκπρόσωπο από κάθε ομάδα να ονοματίσει τις πέντε κάρτες που κράτησε και συντομίστε τη συζήτηση που θα προκύψει με ενδεικτικές ερωτήσεις, όπως:</p> <p>«Πόσο δύσκολο ήταν να αποφασίσετε τι θα αφήσετε και γιατί;», «Υπήρξαν διαφωνίες μέσα σε κάθε ομάδα και πώς τις λύσατε;», «Όταν φτάσατε, πώς σας φάνηκαν οι επιλογές που κάνατε; Ποιες ανάγκες καλύπτουν τα πράγματα που καταφέρατε να έχετε μαζί σας κατά την προσγείωση;», «Αν βρισκόσασταν ξανά στο ίδιο φανταστικό δίλημμα, έχοντας στη διάθεσή σας περισσότερο χρόνο, πώς θα διαχειριζόσασταν την κατάσταση; Ποια πράγματα θ' αφήνατε και ποια θα κρατούσατε;», «Πώς συνδέεται αυτό το συμβολικό ταξίδι με την πραγματική καθημερινότητά σας;».</p> <p>Ορισμένες από τις συνδέσεις που ενδέχεται να προκύψουν μέσω αυτής της δραστηριότητας είναι: η ανάγκη, η επιθυμία, η επιβίωση, η ασφάλεια, η διαπραγμάτευση.</p>
Συμβουλές	<p>Η κατάλληλη μουσική ή, ακόμα καλύτερα, η χρήση αντιπροσωπευτικών ήχων θαλασσοταραχής, δυνατού αέρα, κλπ. βοηθούν πολύ στην αποτελεσματικότερη αναπαράσταση της παραπάνω βιωματικής δράσης.</p>

Όλος ο κόσμος ένα χωριό!

Η εν λόγω δραστηριότητα έχει ως βασικό σκοπό να ευαισθητοποιήσει τα παιδιά για ζητήματα παγκόσμιου ενδιαφέροντος, καθώς και να τα βοηθήσει να αντιληφθούν την έννοια της παγκοσμιοποίησης με την παράθεση στοιχείων για τον πλανήτη Γη και τις καταναλωτικές συνήθειες των ανθρώπων.

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να εξοικειωθούν με τις έννοιες της παγκοσμιοποίησης και του υπερκαταναλωτισμού. • Να ευαισθητοποιηθούν για παγκόσμιου ενδιαφέροντος και δημογραφικής φύσης ζητήματα. • Να διασκεδάσουν και να συνεργαστούν μεταξύ τους.
Υλικά	<p>Φύλλο εργασίας: «Όλος ο κόσμος ένα χωριό»</p>
Δραστηριότητα	<p>Χωρίστε τα παιδιά σε δύο ομάδες. Ζητήστε από την κάθε ομάδα να βρει ένα όνομα γι' αυτή και να σας το ανακοινώσει. Δημιουργήστε ένα κλίμα υγιούς ανταγωνισμού, ευνοϊκού για τη συμμετοχή των παιδιών στη δραστηριότητα. Διευκρινίστε ότι, για τις ανάγκες του συγκεκριμένου παιχνιδιού, θα πρέπει να κάνουν μια αναγωγή του συνολικού πληθυσμού του πλανήτη μας σε εκατό κατοίκους. Σημειώστε τρεις στήλες στον πίνακα της τάξης, μία για κάθε ομάδα και μία για τα πραγματικά νούμερα αναγωγής στο χωριό των εκατό κατοίκων.</p> <p>Ξεκινήστε αμέσως το παιχνίδι ακολουθώντας τις εξής ενδεικτικές οδηγίες:</p> <p>«Αν, λοιπόν, ο κόσμος μας ήταν ένα μικρό χωριό εκατό κατοίκων, πόσοι από αυτούς μαντεύετε ότι θα ήταν γυναίκες ή κορίτσια; Πόσοι άντρες ή αγόρια;».</p>

Προχωρήστε με τις ερωτήσεις που θα βρείτε στο αντίστοιχο φύλλο εργασίας έως ότου ολοκληρωθούν. Για να κρατήσετε ζωνηρό το ενδιαφέρον των παιδιών καθ' όλη τη διάρκεια, μπορείτε ν' αφήσετε το στάδιο της αποκάλυψης των πραγματικών στοιχείων για το τέλος, αφού έχουν τεθεί όλες οι ερωτήσεις. Επίσης, προσκαλέστε τις δύο ομάδες να επιλέξουν έναν ή μία εκπρόσωπο που θα έρχεται να σας λέει ψιθυριστά τη μαντεψιά τους κάθε φορά, ώστε να μην επηρεάζονται οι δύο ομάδες μεταξύ τους!

Το παιχνίδι έχει το εξής σύστημα πόντων:

- Όποια ομάδα βρίσκεται πιο κοντά στη σωστή απάντηση παίρνει πέντε (5) πόντους.
- Όποια βρει ακριβώς την απάντηση παίρνει δέκα (10) πόντους.

Σε αυτό το σημείο, μπορείτε να κάνετε ένα με δύο παραδείγματα για να μην υπάρξει ανάγκη διευκρινίσεων ενώ παίζετε.

Παρακάτω, δίνονται οι απαντήσεις στις ερωτήσεις του Φύλλου εργασίας: «Όλος ο κόσμος ένα χωριό».

Έστω ότι ο πλανήτης μας είναι ένα χωριό εκατό κατοίκων...

- Το χωριό έχει 51 άνδρες και 49 γυναίκες.
- Οι 30 ζουν σε κατοικίες που δεν πληρούν τις στοιχειώδεις συνθήκες διαβίωσης.
- Οι 10 δεν έχουν πρόσβαση σε καθαρό νερό.
- Οι 24 δεν έχουν ηλεκτρικό ρεύμα.
- Οι 15 υποσιτίζονται.
- Οι 37 δε γνωρίζουν ανάγνωση.
- Οι 60 έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο.
- Οι 5 θα πάνε στο πανεπιστήμιο.
- Τα τελευταία δέκα χρόνια, σε μια γειτονιά του χωριού με το όνομα «Ευρώπη», οι καταναλωτικές δαπάνες των κατοίκων αυξήθηκαν κατά 33%.
- Τα τελευταία δέκα χρόνια, σε κάποιες πιο φτωχές γειτονίες του χωριού, οι καταναλωτικές δαπάνες των κατοίκων αυξήθηκαν κατά 65%.
- Ο κάθε κάτοικος της γειτονιάς του χωριού με το όνομα «Ευρώπη», για το έτος 2018, πέταξε περίπου 445 κιλά οικιακών αποβλήτων.
- Τα τελευταία πέντε χρόνια, τα νοικοκυριά σε μια άλλη γειτονιά του χωριού με το όνομα «Βόρεια Αμερική», έχουν αυξήσει την κατανάλωση ενέργειας κατά 30%.
- Τα τελευταία πέντε χρόνια, οι κάτοικοι του χωριού αγοράζουν 10 φορές περισσότερα ηλεκτρικά και ηλεκτρονικά προϊόντα (τηλεοράσεις, υπολογιστές, κινητά τηλέφωνα).
- Τα τελευταία είκοσι χρόνια, η ατμοσφαιρική ρύπανση και τα σκουπίδια στο χωριό έχουν αυξηθεί συνολικά κατά 20%.

Σύμφωνα με τον χρόνο που έχετε, μπορείτε να απευθύνετε όλες τις ερωτήσεις ή μέρος αυτών, ανάλογα με το τι κρίνετε ότι θα προκαλέσει το ενδιαφέρον και την έκπληξη των παιδιών.

Αναστοχασμός

«Τι σας άρεσε στο παιχνίδι; Τι σας δυσκόλεψε;», «Υπάρχει κάποιο στοιχείο που σας έκανε ιδιαίτερη εντύπωση και γιατί;», «Ποια από αυτά τα στοιχεία σας θυμίζουν την πόλη ή τη χώρα σας;», «Βάσει των παραπάνω στοιχείων, τι συμπεράσματα βγάξετε για τον κόσμο μας;», «Πιστεύετε ότι αυτό το χωριό μοιάζει με τον κόσμο που ζούμε;».

Συμβουλές

Μπορείτε να ζητήσετε, είτε σε ομαδικό είτε σε ατομικό επίπεδο, να επιλεγθεί ένα στοιχείο που προκάλεσε το ενδιαφέρον των παιδιών. Αφού συζητήσετε και ανταλλάξετε απόψεις, προτρέψτε τα να κάνουν μια ευσύνοπτη εργασία στο σπίτι τους και να την παρουσιάσουν εντός σύντομου χρονικού διαστήματος, στην τάξη. Στο τέλος κάθε παρουσίασης, προβείτε σε θετικά σχόλια απέναντι στην ομάδα ή στο παιδί που παρουσίασε και ζητήστε από τα υπόλοιπα παιδιά να θέσουν ερωτήσεις, προάγοντας τον διάλογο επί του θέματος.

Ενότητα 3:

Δικαιώματα και κοινωνική ευθύνη

Συχνά, όταν μελετάμε τα Ανθρώπινα Δικαιώματα με ομάδες μαθητών, δίνουμε έμφαση στα δικαιώματα καθαυτά και αμελούμε την αναφορά στις υποχρεώσεις του καθενός μας για την προάσπισή τους. Στην παρούσα ενότητα, γίνεται μια προσπάθεια να δοθεί ίδια έμφαση τόσο στα δικαιώματα όσο και στις δεσμεύσεις, εφόσον πάνε χέρι χέρι.

Όλοι μας γεννιόμαστε με δικαιώματα, ανεξάρτητα από το ποιο είμαστε ή σε ποιο μέρος του κόσμου βρισκόμαστε. Αυτό δεν ήταν πάντα αυτονόητο. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υπογράφηκε το 1948 για να κατοχυρώσει ακριβώς αυτή την αναφαίρετη συνθήκη. Αντίστοιχα, συντάχθηκε εξειδικευμένη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία έχει επικυρωθεί από την πλειονότητα των εθνών-κρατών.

Θα αναφερθούμε στους τέσσερις άξονες των δικαιωμάτων του ανθρώπου (επιβίωση, ανάπτυξη, προστασία και συμμετοχή) με διττό στόχο: αφενός την εξοικείωση των παιδιών με όσα δικαιούνται και αφετέρου την ευαισθητοποίησή τους γύρω από τις δεσμεύσεις που έχουν απέναντι στον εαυτό τους και τους άλλους.

Παιχνίδι ενεργοποίησης

Η μέθοδος της «παγωμένης εικόνας» αποτελεί θεατρική άσκηση κατά την οποία τα μέλη μιας ομάδας δημιουργούν, ατομικά ή σε σύνολο, μια «φωτογραφία» με αφετηρία ένα ερέθισμα που τους δίνεται. Οι συμμετέχοντες αποδίδουν στιγμές, συναισθήματα ή συμβολισμούς, διαμορφώνοντας ανάλογα τη στάση του σώματος και την έκφραση του προσώπου τους. Με αυτόν τον τρόπο, μπαίνουν βιωματικά στην καρδιά ενός θέματος, εν προκειμένω των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων.

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να ενεργοποιήσουν όλες τις αισθήσεις μέσα από την κίνηση. • Να έρθουν σε μια πρώτη βιωματική επαφή με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.
Υλικά	Χώρος για κίνηση, μουσική, καλή διάθεση
Δραστηριότητα	<p>Εξηγήστε στα μέλη της ομάδας σας ότι θα παίξετε ένα παιχνίδι για να ζεσταθείτε και να προετοιμαστείτε για τις επόμενες δραστηριότητες. Δώστε σήμα να κινηθούν ελεύθερα στον χώρο, προς όλες τις κατευθύνσεις, με όποιο ύψος και ρυθμό θέλουν, αποφεύγοντας, ωστόσο, τις συγκρούσεις. Σταδιακά, ενθαρρύνετε να αυξήσουν την ταχύτητα. Αφού περάσει ένα λεπτό, προσθέστε και τη νέα οδηγία του παιχνιδιού: «Κάθε φορά που θα δίνω το σήμα, παγώνετε στη θέση σας και περιμένετε το επόμενο σήμα για να ξεκινήσετε ξανά». Όσο περνάει η ώρα, οι οδηγίες μπορούν να γίνουν περισσότερο συγκεκριμένες, προτρέποντας τα παιδιά να εκφραστούν. Παραδείγματος χάριν: «Μόλις δώσω σήμα, μείνετε σε μια παράξενη πόζα!», «Παγώστε σαν να βρίσκεστε στρυμωγμένοι μέσα στο λεωφορείο!», «Παγώστε σαν να ακούσατε μόλις το κουδούνι για το σχολασμα!», «Παγώστε σαν να είστε κάτω από τη βροχή, χωρίς ομπρέλα», κ.ο.κ.</p> <p>Η άσκηση κλιμακώνεται όταν, στις επόμενες οδηγίες, ζητάτε από τους μαθητές να συνεργαστούν σε ζευγάρια ή μικρές ομάδες τριών-τεσσάρων ατόμων, π.χ.: «Παγώστε σαν να βοηθάτε κάποιον να περάσει τον δρόμο», «Παγώστε σαν να σώζετε κάποιον από φωτιά», «Παγώστε σαν να σηκώνετε κάποιον που μόλις έπεσε μπροστά σας», κ.ο.κ.</p> <p>Τέλος, η άσκηση κορυφώνεται όταν οι οδηγίες αφορούν όλη την ομάδα, για παράδειγμα: «Παγώστε σαν να είστε σε μια πορεία διαμαρτυρίας», «Παγώστε σαν να πανηγυρίζετε για κάτι που καταφέρατε όλοι μαζί», «Παγώστε σαν να κρύβεστε», «Παγώστε σαν να είστε σε σειρά για ένα συσσίτιο του Δήμου», κ.ο.κ.</p>
Συμβουλές	<p>Η μουσική υπόκρουση διευκολύνει πάντα τέτοια παιχνίδια, ειδικά όταν ο ενθουσιασμός προκαλεί φασαρία. Χρησιμοποιήστε τη μουσική, αντί για τη φωνή σας (π.χ. όποτε θέλετε να μιλήσετε, σταματήστε τη και τα παιδιά θα κάνουν ησυχία για να σας ακούσουν).</p> <p>Γνωρίζοντας τις ιδιαιτερότητες της τάξης σας, προσαρμόστε τις οδηγίες ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τους προβληματισμούς των μαθητών, πάντα σε σχέση με κάποιο ανθρώπινο δικαίωμα.</p>

Δικαιώματα σε κάδρο

Οι «παγωμένες εικόνες» γίνονται πολύ πιο δυνατές όταν είναι αποτέλεσμα συνεργασίας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, είναι δυνατόν να καθρεφτίσουν τα συναισθήματα και τις απόψεις του συνόλου ωθώντας σε διάλογο και καταλήγοντας, συχνά, σε ένα ηχηρό κοινωνικό σχόλιο. Η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, μέσω αυτής της μεθόδου, γίνεται εφελκτήριο για ουσιαστικές συζητήσεις πάνω στα δικαιώματα, αλλά και τις δεσμεύσεις των ενεργών πολιτών.

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να επεξεργαστούν τα παιδιά τα ανθρώπινα δικαιώματα με βιωματικό τρόπο. • Να συνδέσουν τα δικαιώματα με τις δεσμεύσεις τους τόσο ως προς τον εαυτό τους όσο και ως προς την κοινότητα.
Υλικά	Φύλλο εργασίας: «Δικαιώματα»
Δραστηριότητα	<p>Εισαγωγικά, θα ήταν χρήσιμο να κάνετε μια σύντομη ανασκόπηση στην ιστορία της υπογραφής της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Λόγου χάρη: «<i>Το 1939 ξέσπασε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος κατά τον οποίο πολλοί άνθρωποι έχασαν τα σπίτια τους, τους αγαπημένους τους, την ίδια τους τη ζωή. Άλλοι έχασαν την ελευθερία τους, όχι για κάτι που έκαναν, αλλά γι' αυτό που ήταν. Πολλοί από αυτούς σκοτώθηκαν, αφού πρώτα βασανίστηκαν. Το 1948, τρία χρόνια μετά τη λήξη του πολέμου, τα έθνη ενώθηκαν με τον όρκο ότι η βία του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου δε θα επαναληφθεί. Συμφώνησαν, επίσης, ότι όλα τα ανθρώπινα όντα, ανεξαρτήτως θρησκείας, γλώσσας, βιολογικών χαρακτηριστικών, οικονομικής κατάστασης και κοινωνικής θέσης, έχουν τα ίδια αναφαίρετα δικαιώματα. Στο πλαίσιο αυτό, οι διαφορές δε θα έχουν πια σημασία. Έτσι, δημιουργήθηκε η ανάγκη για τη σύναψη μιας Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.</i></p> <p>Αφιερώστε λίγο χρόνο για να συζητήσετε ποια στοιχεία ενδέχεται να διαφοροποιούν τους ανθρώπους και, συχνά, να τους διαχωρίζουν. Στη συνέχεια, καλέστε τα παιδιά να χωριστούν σε τέσσερις ομάδες και αναθέστε σε κάθε ομάδα μια κατηγορία από τη Διακήρυξη (από αυτές που αναφέραμε στην εισαγωγή της ενότητάς μας, δηλαδή επιβίωση, ανάπτυξη, προστασία και συμμετοχή). Κάθε ομάδα επιλέγει ένα άρθρο από την κατηγορία που έχει στα χέρια της και, εντός πέντε λεπτών, στήνει μια ομαδική «φωτογραφία» που απεικονίζει το μήνυμα και την ουσία του άρθρου.</p> <p>Όταν όλες οι ομάδες είναι έτοιμες, καλούνται να παρουσιάσουν την ομαδική «φωτογραφία» τους στις υπόλοιπες τρεις. Οι άλλες ομάδες, ως θεατές, χρειάζεται να βρουν ποιο είναι το δικαίωμα που αποτυπώνεται στην ομαδική «φωτογραφία» και σε ποια από τις ευρύτερες κατηγορίες ανήκει. Η ομάδα που παρουσιάζει κάθε φορά μπορεί να «ξεπαγώσει» μόνο αφότου έχουν μαντέψει οι θεατές. Επιβεβαιώνει ποιο ήταν το άρθρο και η κατηγορία που απεικόνισε και αποκαλύπτει τα υπόλοιπα άρθρα της κατηγορίας.</p>
Αναστοχασμός	<p>«Γιατί πιστεύετε ότι κάναμε αυτή την αναπαράσταση;», «Ποιο μήνυμα πιστεύετε ότι θέλει να μας περάσει;», «Ποιος προστατεύει τα δικαιώματά μας;», «Ποιος είναι ο δικός μας ρόλος σε αυτό;», «Σε τι μας βοηθάει το να γνωρίζουμε τα δικαιώματά μας;», «Έχουμε μόνο δικαιώματα;», «Ποιον/ποιους βοηθάμε με το να προασπίζουμε τα ανθρώπινα δικαιώματα;».</p>

Ο αναστοχασμός μπορεί να κλείσει με τον εκπαιδευτικό να αναφέρει: «Το να γνωρίζουμε τα δικαιώματά και τις δεσμεύσεις μας μάς βοηθάει να τα υπερασπιζόμαστε, αλλά και να γινόμαστε ενεργοί πολίτες δημιουργώντας ένα καλύτερο παρόν και μέλλον για εμάς και τους άλλους».

Τα δέκα βήματα

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να αντιληφθούν την ανισότητα στην κατανομή των φυσικών αγαθών. • Να προβληματιστούν γύρω από αυτή την ανισότητα.
Υλικά	1 πακέτο μακαρόνια (τύπου Νο2 τρυπητό) ή 1 πακέτο όσπρια (τύπου φασόλια/ γίγαντες), Κάρτες ρόλων: «Αν ήσουν...»
Δραστηριότητα	<p>Σχηματίστε ένα κύκλο με τις καρέκλες και καθίστε. Μοιράστε στον καθένα από μία κάρτα ρόλου. Σε περίπτωση που η ομάδα έχει περισσότερα μέλη, δημιουργήστε κι άλλες κάρτες. Δώστε λίγο χρόνο να τις διαβάσουν, χωρίς ν' αποκαλύψουν τους ρόλους τους. Εξηγήστε ότι, για τα επόμενα λεπτά, θα προσπαθήσουν να «μπουν στα παπούτσια» αυτού του ρόλου. Έπειτα, ζητήστε τους να κλείσουν τα μάτια και να φανταστούν σιωπηλά τα εξής: «Πώς μοιάζει αυτός ο ρόλος εμφανισιακά, τι μπορεί να έφαγε για πρωινό, ποια ήταν η πρώτη σκέψη του μόλις ξύπνησε σήμερα το πρωί και ποια θα είναι η τελευταία του πριν κοιμηθεί απόψε το βράδυ;». Ζητήστε ν' ανοίξουν τα μάτια τους και τοποθετήστε στη μέση του κύκλου τα μακαρόνια/όσπρια. Εξηγήστε ότι θα ακολουθήσουν είκοσι ερωτήσεις τις οποίες θα πρέπει να απαντήσουν ως ρόλοι. Για κάθε καταφατική απάντησή τους θα παίρνουν ένα μακαρόνι/όσπριο από τον κύκλο, ενώ για κάθε αποφατική θα παραμένουν στη θέση τους.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Δεν έχεις αντιμετωπίσει ποτέ σοβαρό οικονομικό πρόβλημα. 2. Έχεις ένα αξιοπρεπές σπίτι με τηλεφωνική γραμμή και τηλεόραση. 3. Αισθάνεσαι ότι έχεις φίλους που σε ακούν και σέβονται την άποψή σου. 4. Ξέρεις πού να στραφείς για συμβουλή και βοήθεια, αν ποτέ χρειαστείς. 5. Δεν έχεις δεχτεί ποτέ διάκριση λόγω της καταγωγής, του φύλου, της ηλικίας σου ή οποιουδήποτε άλλου χαρακτηριστικού σου. 6. Γίνεσαι αποδέκτης μέτρων κοινωνικής προστασίας και επαρκών ιατρικών παροχών. 7. Καλύπτεις τις βασικές διατροφικές σου ανάγκες ημερήσια. 8. Μπορείς να πας διακοπές τουλάχιστον μία φορά τον χρόνο, αν το επιθυμείς. 9. Μπορείς να προσκαλέσεις φίλους στο σπίτι σου για γεύμα. 10. Έχεις μία ενδιαφέρουσα ζωή και αισθάνεσαι ασφαλής. 11. Έχεις πρόσβαση σε καθαρό, πόσιμο και άφθονο νερό. 12. Αισθάνεσαι ότι μπορείς να σπουδάσεις και να ακολουθήσεις το επάγγελμα της επιλογής σου. 13. Δε φοβάσαι ότι θα σε παρενοχλήσουν στον δρόμο ή ότι επεμβαίνουν στη ζωή σου τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. 14. Μπορείς να πας στο σινεμά ή στο θέατρο ή να βγεις έξω τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα, αν το θέλεις. 15. Το σπίτι σου ή η γη που καλλιεργεί η οικογένειά σου ανήκει σε αυτή και δε φοβάσαι ότι θα σας πάρουν την περιουσία σας.

	<p>16. Δε φοβάσαι για το μέλλον των αδερφών σου ή της οικογένειάς σου.</p> <p>17. Μπορείς να αγοράζεις ρούχα τουλάχιστον μία φορά στους τρεις μήνες, αν θες.</p> <p>18. Επιτρέπεται να κάνεις παρέα με όποιον θέλεις.</p> <p>19. Μπορείς να χρησιμοποιήσεις το διαδίκτυο και να επωφεληθείς από αυτό.</p> <p>20. Δε φοβάσαι ότι θα σε σταματήσει η αστυνομία στον δρόμο.</p>
Αναστοχασμός	<p>«Γύρω από ποια θέματα ήταν οι ερωτήσεις που σας τέθηκαν (φαγητό, νερό, υγεία, στέγη, εργασία, κτλ.);», «Τι είναι όλα αυτά για τον άνθρωπο;», «Σύμφωνα με τη Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, οι ανάγκες του κάθε ανθρώπου είναι αυτόματα και δικαιώματά του (μπορείτε να ανατρέξετε στα αντίστοιχα άρθρα). Οπότε, τι παρατηρείτε σε σχέση με την κάλυψη αυτών των αναγκών σε κάθε ρόλο; Πόσα μακαρόνια ή όσπρια κατάφερε να μαζέψει ο ρόλος σας και οι άλλοι;», «Ποια πιστεύετε ότι είναι τα προφίλ των ρόλων που μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες τους περισσότερο, λιγότερο ή κάπου στη μέση;», «Αποκαλύψτε τώρα τους ρόλους σας. Είναι κάτι που σας κάνει εντύπωση; Κάτι που σας ξάφνιασε, κάτι που αναμένετε;», «Για ποιο λόγο πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;», «Τι θα μπορούσαμε να κάνουμε εμείς για να αλλάξουμε αυτή την κατάσταση;».</p>

Το δικαίως επιχειρείν

Η παρακάτω δραστηριότητα είναι, μεθοδολογικά, ένα παιχνίδι ρόλων που θα αναδείξει την αλυσίδα παραγωγής του εκάστοτε προϊόντος, τους κύριους παράγοντες που διαμορφώνουν την τιμή του και το πώς κατανέμεται συνήθως το κόστος στους ανθρώπους αυτής της αλυσίδας.

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να αντιληφθούν την πορεία της αλυσίδας παραγωγής. • Να προβληματιστούν γύρω από την κοινωνική επιχειρηματικότητα για έναν πιο δίκαιο και βιώσιμο κόσμο.
Υλικά	Κάρτες ρόλων: «Οι συνταξιδιώτες της μπανάνας», Κάρτες συμμετοχής
Δραστηριότητα	<p>Ρωτήστε τα μέλη της ομάδας σας αν έχουν ποτέ αναρωτηθεί πώς φτάνουν τα προϊόντα στο ντουλάπι ή στο ψυγείο του σπιτιού τους. Εξηγήστε ότι «όλα τα προϊόντα που καταναλώνουμε έχουν διανύσει μια συγκεκριμένη διαδρομή για να φτάσουν στα χέρια μας. Για κάποια, η διαδρομή είναι μικρή, ενώ για άλλα είναι μεγάλη. Μέσα, λοιπόν, από ένα παιχνίδι θα προσπαθήσουμε να ανακαλύψουμε τη διαδρομή που κάνει η μπανάνα για να έρθει (συνήθως) από τη Λατινική Αμερική μέχρι το σπίτι μας (Ευρώπη)». Για την έναρξη του παιχνιδιού, ζητήστε πέντε εθελοντές από την ομάδα. Έπειτα, μοιράστε τους τυχαία από μία κάρτα ρόλων στον καθένα για να τη μελετήσει, κρατώντας τη κρυφή από τους υπόλοιπους. Ενώ οι εθελοντές μελετούν τους ρόλους τους, μοιράζετε στα υπόλοιπα μέλη της ομάδας (τους θεατές) από τρεις κάρτες συμμετοχής στον καθένα. Καλείτε τους πέντε ρόλους να αποκαλύψουν στα υπόλοιπα μέλη μόνο τον τίτλο του ρόλου τους (π.χ. εργάτης, έμπορος, κλπ.). Αποκαλύψτε ότι το κόστος μιας μπανάνας από την παραγωγή έως την κατανάλωσή της είναι δεκαπέντε (15) μονάδες (κρατήστε τη μονάδα μέτρησης σε συμβολικό επίπεδο και μην τη μετατρέπεται σε χρήματα για να είναι το παιχνίδι διαχειρίσιμο) και ότι αυτό το κόστος κατανέμεται και δίνεται ως αμοιβή στους πέντε ανθρώπους που αποτελούν την αλυσίδα παραγωγής της μπανάνας.</p>

Θα πρέπει, λοιπόν, αυτοί οι πέντε να διαπραγματευθούν την αμοιβή τους, χρησιμοποιώντας τα στοιχεία που έχουν στις κάρτες των ρόλων τους και τις γνώσεις τους για το κάθε επάγγελμα. **Προσοχή!** Θα πρέπει να βρεθεί μία λύση που δε θα ξεπερνά τις δεκαπέντε (15) μονάδες! Οι θεατές θα μπορούν να είναι παρόντες στη διαπραγμάτευση και να ακούν την επιχειρηματολογία του κάθε ρόλου, εκφέροντας την άποψή τους και προτείνοντας μια διαφορετική προσέγγιση. Για να πάρουν τον λόγο, χρειάζεται να σηκώσουν την κίτρινη κάρτα. Επίσης, εάν συμφωνούν σηκώνουν την πράσινη κάρτα και την κόκκινη εάν διαφωνούν.

Αφήστε την παραπάνω διαδικασία να εξελιχθεί χρονικά με βάση το ενδιαφέρον της ομάδας. Όταν η δραστηριότητα ολοκληρωθεί, προτείνετε στην ομάδα δύο λεπτά απόλυτης ηρεμίας (μπορείτε να βάλετε και χαλαρωτική μουσική) προκειμένου να βγουν από τους ρόλους, να ξεχάσουν τις διαπραγματεύσεις και να περάσετε ομαλά στη φάση του αναστοχασμού, συζητώντας τα παρακάτω:

«Πόσο εύκολο ήταν να φτάσετε σε μία λύση;», «Τι ήταν αυτό που δυσκόλεψε ή διευκόλυνε τη διαδικασία;», «Πόσο δίκαια σας φαίνεται η πραγματική κατανομή του κόστους;», «Πώς πιστεύετε ότι γίνεται στην πραγματική ζωή;».

Αποκαλύψτε τώρα στην ομάδα ποιο είναι το πραγματικό μοίρασμα των 15 μονάδων σε αναλογία:

- Εργάτης σε φυτείας μπανάνας: **0,5 μονάδα**
- Ιδιοκτήτης φυτείας μπανάνας: **2,5 μονάδες**
- Μεταφορέας: **2 μονάδες**
- Έμπορος: **3,5 μονάδες**
- Καταστηματοάρχης: **6,5 μονάδες**

Αναστοχασμός

«Υπάρχει κάτι που σας εκπλήσσει; Αν ναι, τι;», «Πώς σας φαίνεται η πραγματική κατανομή;», «Ποιος ή ποιοι δεν μπορούν να απολαύσουν τα δικαιώματά τους;», «Τι θα μπορούσε να αλλάξει ώστε η όλη διαδικασία να είναι πιο δίκαιη;», «Έχετε κάποια ιδέα για την ίδρυση μια πιο δίκαιης επιχείρησης;».

Ορισμένες από τις συνδέσεις που επιθυμούμε να προκύψουν μέσω αυτής της δραστηριότητας είναι: τα **ανθρώπινα δικαιώματα**, το **δίκαιο εμπόριο** και ο προβληματισμός για το **δικαίως επιχειρείν**.

Υπεύθυνη παραγωγή, υπεύθυνη κατανάλωση

30'

Στόχοι

- Να αντιληφθούν την ανισότητα στη κατανομή των φυσικών αγαθών.
- Να προβληματιστούν και να διερωτηθούν γύρω από αυτή την ανισότητα.

Υλικά

ερευνητικές δεξιότητες, ρούχα μαθητών

Δραστηριότητα	<p>Συζητήστε με τα παιδιά για το ποια είναι ακριβώς η δουλειά ενός δημοσιογράφου. Αποκαλύψτε τους ότι, κατά κάποιο τρόπο, θα γίνουν δημοσιογράφοι της ντουλάπας τους! Για τη δραστηριότητα αυτή, κάθε παιδί θα πρέπει να φέρει στην τάξη ένα αγαπημένο ρούχο του, αρκεί να έχει την ετικέτα του η οποία και θα αναγράφει τα στοιχεία του. Ομαδοποιήστε τα ρούχα που θα φέρουν βάσει της χώρας παραγωγής και δημιουργήστε τόσες ομάδες, όσες και οι χώρες. Εξηγήστε ότι, σαν δημοσιογράφοι, θα συλλέξουν όσο περισσότερα στοιχεία μπορούν για το ρούχο της ομάδας τους και θα παρουσιάσουν την ιστορία του, από τη δημιουργία του μέχρι που έφτασε στα χέρια τους.</p> <p>Ενδεικτικά πεδία έρευνας</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τα υλικά από τα οποία είναι φτιαγμένο: Από τι υλικά (μαλλί, συνθετικό, μετάξι, κλπ.) είναι φτιαγμένο το αντικείμενο, από ποιους φυσικούς πόρους προέρχονται αυτά τα υλικά, ποιες είναι οι χώρες που παράγουν αυτούς τους φυσικούς πόρους, τι είδους επεξεργασία χρειάζονται οι φυσικοί πόροι για να μεταμορφωθούν σε ρούχο; • Η διαδικασία παραγωγής: Πόσο μεγάλη είναι η παραγωγή για το συγκεκριμένο είδος ρούχου, ποια μπορεί να είναι η αλυσίδα παραγωγής, πόσοι μπορεί να εργάζονται στην παραγωγή, ποια είναι περίπου η τελική του τιμή λιανικής πώλησης; • Το ταξίδι του: Σε ποιο μέρος του κόσμου κατασκευάστηκε και από ποιο μέρος του κόσμου αγοράστηκε από τον κάτοχό του, πώς μεταφέρθηκε, πόσοι εμπλέκονται στη μεταφορά από την παραγωγή στην πώληση; • Το περιβαλλοντικό αποτύπωμα που αφήνει: Μπορεί να ανακυκλωθεί ή να επαναχρησιμοποιηθεί ή να μεταποιηθεί όταν δεν το χρειάζεται πια ο/η κάτοχός του;
Αναστοχασμός	<p><i>«Τι επιπτώσεις έχει η χρήση τόσων φυσικών πόρων για τον πλανήτη και, αντίστοιχα, τι επιπτώσεις έχει για τους ανθρώπους σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο;», «Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίσατε στη συλλογή των στοιχείων για την προέλευση και την ιστορία του ρούχου;», «Υπολογίστε τα υπέρ και τα κατά της υπερκατανάλωσης, όπως προέκυψαν από την έρευνά σας. Τι λύσεις προτείνετε; Ποια είναι, τελικά, η σχέση του δημοσιογράφου με τον υπεύθυνο καταναλωτή; Γιατί νομίζετε ότι γίναμε σήμερα δημοσιογράφοι ρούχων και πώς μπορούμε να το αξιοποιήσουμε αυτό στην καθημερινότητά μας;».</i></p>
Συμβουλές	<p>Αν τα ρούχα που θα φέρουν τύχει να έχουν κατασκευαστεί σε δύο χώρες ή μία, δημιουργήστε ομάδες βάσει του αριθμού των συμμετεχόντων και μοιράστε τυχαία κάποια ρούχα στην κάθε ομάδα.</p> <p>Πάρτε άδεια για να μπορούν εκείνη την ημέρα, κατά παράβαση, να χρησιμοποιήσουν, εφόσον διαθέτουν, τα κινητά τους τηλέφωνα για λόγους έρευνας! Εναλλακτικά, να πραγματοποιηθεί η δραστηριότητα σε τάξη με ηλεκτρονικούς υπολογιστές που έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο.</p> <p>Αν έχει προηγηθεί η δραστηριότητα με την μπανάνα, θα βοηθήσει πολύ ώστε τα μέλη της ομάδας σας να φτάσουν πιο γρήγορα σε συμπεράσματα γύρω από τις ανισότητες στα στάδια παραγωγής ρουχισμού.</p>

Τι καθορίζει την τιμή;

Η συγκεκριμένη δραστηριότητα εξηγεί τη διαδικασία της τιμολόγησης και αποκαλύπτει τους παράγοντες που επηρεάζουν τόσο την τελική τιμή, όσο και το καθαρό κέρδος.

Στόχοι

Υλικά

Δραστηριότητα

• Να έρθουν σε επαφή με τους κανόνες της τιμολογιακής διαδικασίας.

• Να εξοπλιστούν με κριτική σκέψη σχετικά με την τιμολογιακή διαδικασία, τόσο ως «επιχειρηματίες», όσο και ως καταναλωτές.

Φύλλο εργασίας «Βιβλίο στο μικροσκόπιο»

Κάντε την ακόλουθη υπόθεση εργασίας: «*Η συγγραφέας, κυρία Πολυγραφοτάτη, έγραψε ένα βιβλίο. Αυτό το βιβλίο διατίθεται προς πώληση στο ευρύ κοινό, σε πεντακόσια αντίτυπα*». Το αντίστοιχο Φύλλο εργασίας αποκαλύπτει τα στάδια παραγωγής και πώλησης ενός βιβλίου, καθώς και τους παράγοντες που διαμορφώνουν την τελική τιμή και το κέρδος των εμπλεκομένων. «*Εσείς καλείστε να σχηματίσετε το παζλ του βιβλίου και να εντοπίσετε σημεία προς συζήτηση!*».

Αρχικά, παρουσιάζετε τα κομμάτια του παζλ (αφού έχετε κόψει) και ενθαρρύνετε τα μέλη της ομάδας να συμφωνήσουν ποια είναι η σωστή σειρά. Στη συνέχεια, για να το κάνετε ακόμα πιο διασκεδαστικό, τους παραπέμπετε στα ποσά που υπάρχουν στο Φύλλο εργασίας και τους προτρέπετε να μαντέψουν, αιτιολογώντας με επιχειρήματα, ποιο ποσό αντιστοιχεί σε κάθε στάδιο παραγωγής και πώλησης ενός βιβλίου στις μέρες μας.

Κάποιες ερωτήσεις που διευκολύνουν στη σωστή αντιστοίχιση είναι:

«*Ποια είναι τα κόστη παραγωγής ενός βιβλίου και πώς επηρεάζουν την τιμή λιανικής πώλησης;*», «*Σε πιο στάδιο θα συμβουλευάτε την κ. Πολυγραφοτάτη να αναλάβει μόνη της το βιβλίο της, ώστε να εξασφαλίσει το μεγαλύτερο για εκείνη κέρδος; Ποια θα ήταν μερικά από τα βήματα που θα έπρεπε να ακολουθήσει από 'κει και πέρα; Ποιες πιθανές δυσκολίες θα αντιμετώπιζε σε αυτή την περίπτωση;*».

Στο τρίτο στάδιο της δραστηριότητας, αποκαλύψτε τα πραγματικά στάδια στη διαδικασία παραγωγής και πώλησης ενός βιβλίου και τα ρεαλιστικά ποσά που αντιστοιχούν στα στάδια αυτά.

ΣΤΑΔΙΑ

ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΣΤΑΔΙΟΥ

ΑΞΙΑ ΠΩΛΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Σ1: Σύλληψη ιδέας και συγγραφή

= Π5 * 15% (= 2.4€ ανά βιβλίο)

-

Σ2: Παραγωγή από εκδοτικό οίκο

= 4€ ανά βιβλίο

-

Σ3: Εκτύπωση από τυπογραφείο

= 3€ ανά βιβλίο

-

Σ4: Χονδρεμπόριο

-

Π4 = 11€

Σ5: Λιανική πώληση από βιβλιοπωλείο

= 5€ ανά βιβλίο

Π5 = 16€

Συγγραφή βιβλίου (εξαρτάται από τις ώρες που αφιερώνει κάθε συγγραφέας και τον εξοπλισμό που χρησιμοποιεί) | Παραγωγή από εκδοτικό οίκο (προμήθεια 4€/βιβλίο) | Εκτύπωση από τυπογραφείο (κόστος 3€/βιβλίο) | Εμπορία από βιβλιοπωλείο (τιμή λιανικής 16€/βιβλίο) | Προμήθεια βιβλιοπωλείου για την υπηρεσία πώλησης (5€/πώληση βιβλίου) | Αμοιβή συγγραφέα 15% επί της αρχικής λιανικής τιμής (2,4€/πώληση βιβλίου).

Προστιθέμενη αξία	Η αύξηση της αξίας ενός προϊόντος μετά και τις αλλαγές κατά την παραγωγή (π.χ. στο απλό κείμενο ενδέχεται να προστεθεί εικονογράφηση).
Λιανική πώληση	Η πώληση από έναν έμπορο ή μια επιχείρηση προς έναν καταναλωτή.
Χονδρική πώληση	Η πώληση από έναν έμπορο προς κάποιον, ο οποίος στη συνέχεια θα μεταπωλήσει το προϊόν (π.χ. ο εκδοτικός οίκος στον βιβλιοπώλη). Συνήθως, αυτή η πώληση γίνεται σε μεγάλο αριθμό προϊόντων και με μικρότερη τιμή πώλησης από αυτή που κληθεί να πληρώσει ο τελικός αποδέκτης, δηλαδή ο καταναλωτής/αναγνώστης.
Προμήθεια	Το χρηματικό ποσό που παίρνει ο μεσάζοντας σε οποιαδήποτε διαδικασία αγοραπωλησίας (π.χ. ο εκδοτικός οίκος που μεσολαβεί μεταξύ του συγγραφέα και του βιβλιοπωλείου ή το βιβλιοπωλείο μεταξύ του συγγραφέα και του καταναλωτή).
Αμοιβή	Το χρηματικό ποσό που δίνεται σε κάποιον για μια εργασία που εκπόνησε.
Κόστος	Το χρηματικό ποσό που απαιτείται για την παραγωγή ενός αγαθού.
Κέρδος	Το χρηματικό ποσό που απομένει, αφού κάποιος (ένας ιδιώτης ή μια επιχείρηση) πληρώσει όλα τα σχετικά κόστη (π.χ. τα χρήματα που θα απομείνουν στον βιβλιοπώλη κάθε μήνα από τις πωλήσεις βιβλίων και αφού έχει πληρώσει τους εργαζόμενους, το ηλεκτρικό ρεύμα, κλπ.).

Αφού ολοκληρώσετε τη δραστηριότητα, μπορείτε να βάλετε σε μια «ζυγαριά» τα επιπλέον κόστη/έξοδα που έχει το επάγγελμα του βιβλιοπώλη (π.χ. ενοίκιο χώρου, ρεύμα, νερό, μισθοί πωλητών, ασφάλιση πωλητών, καθαριότητα, φόρος εισοδήματος, κλπ.) και, αντίστοιχα, το επάγγελμα ενός συγγραφέα (π.χ. κόστος εκπαίδευσης/εξειδίκευσης στη συγγραφή, ώρες συγγραφής, σέρβις ηλεκτρονικού υπολογιστή, ρεύμα, νερό, ίντερνετ, τηλέφωνο, κλπ.) και να εμβαθύνετε λίγο περισσότερο στα έξοδα και το τελικό κέρδος του κάθε επαγγελματία.

Αναστοχασμός

«Αν βασιστούμε σε έρευνες αγοράς που λένε ότι από τα βιβλία που υπάρχουν στα βιβλιοπωλεία, μόνο το 30% πωλείται, τι κέρδος αναμένεται να έχει η κ. Πολυγραφέατα;», «Τελικά, ποια διαδικασία θα πρέπει να ακολουθήσετε ώστε να αποφασίσετε αν σας συμφέρει οικονομικά να υλοποιήσετε μια ιδέα σας;».

Συμβουλές

Αν κάποιο μέλος της ομάδας έχει στο άμεσο περιβάλλον του κάποια σχετική επιχείρηση ή δραστηριότητα (οικογενειακό βιβλιοπωλείο, εκδοτικό οίκο, συγγραφέα, διανομή βιβλίων, κλπ.), ενθαρρύνετέ το να φέρει στην τάξη επικαιροποιημένα στοιχεία π.χ. για το πώς κοστολογείται ένα βιβλίο ή τι περιθώριο κέρδους έχει η/ο συγγραφέας.

Ενότητα 4:

Σχεδιασμός, στοχοθέτηση και οργάνωση έργου

Στην παρούσα ενότητα, τα παιδιά θα έρθουν σε επαφή με τις προπαρασκευαστικές διεργασίες και τα βασικά μέρη που απαιτούνται για τον σχεδιασμό ενός συγκεκριμένου και σωστά δομημένου πλάνου οικονομικής ή και κοινωνικής δράσης. Πιο συγκεκριμένα, θα οραματιστούν την ιδέα για μία δική τους δράση, θα ανακαλύψουν τη σημασία της αποτελεσματικής στοχοθέτησης και θα εξασκηθούν στο πώς να οργανώνουν και να διαχειρίζονται ένα έργο και τους πόρους του.

Χαρτογράφηση αναγκών

Αφετηριακό σημείο των περισσότερων δραστηριοτήτων, των μικροεπιχειρήσεων και των ομάδων εργασίας είναι μια νέα ιδέα. Μερικές φορές, ο εντοπισμός της αποτελεί το πιο εύκολο βήμα: η ιδέα απλώς σας βρίσκεται, χωρίς να χρειάζεται να κάνετε τίποτα. Άλλοτε, η εξεύρεσή της είναι πολύ δύσκολη. Συχνά, είναι αρκετό να παρατηρήσουμε τις ανάγκες που υπάρχουν γύρω μας!

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναπτύξουν την παρατηρητικότητα και την ερευνητική τους διάθεση. • Να γίνουν πιο ενεργοί και κριτικοί σε θέματα της γειτονιάς τους.
Υλικά	Χάρτης της περιοχής σας (εκτυπώστε από τους Χάρτες της Google ή χρησιμοποιήστε κάποιον έντυπο), χαρτιά, στιλό, μολύβια, υλικά ζωγραφικής
Δραστηριότητα	<p>Σχηματίστε ομάδες των τεσσάρων ή των έξι και δώστε στην κάθε ομάδα ένα χάρτη της γειτονιάς σας. Πάνω του θα χρειαστεί να επισημάνουν τα εξής: περιοχές που πιστεύουν ότι θέλουν βελτίωση ή αλλαγή προκειμένου να γίνει πιο όμορφη και λειτουργική η ζωή σε αυτές (π.χ. μέρη που είναι επικίνδυνα, μέρη που καθιστούν δύσκολη τη μετακίνηση, έλλειψη πρασίνου κλπ.). Κάθε ομάδα θα εστιάσει σε ένα συγκεκριμένο τομέα – ενδεικτικά: πολιτισμός, περιβάλλον, ασφάλεια, υπηρεσίες, επιχειρηματικότητα, κλπ.. Όταν ολοκληρώσουν τη χαρτογράφηση τούς ενθαρρύνετε να κρεμάσουν τους χάρτες και να παρουσιάσουν την εργασία τους στις άλλες ομάδες.</p> <p>Κάποιες ερωτήσεις που μπορείτε να θέσετε κατά τη διάρκεια των παρουσιάσεων είναι:</p> <p>«Γιατί θεωρείτε ότι αυτό θέλει βελτίωση ή αλλαγή;», «Γιατί πιστεύετε ότι υπάρχουν αυτά τα προβλήματα ή οι ελλείψεις; Ποιοι λόγοι συντέλεσαν σε αυτό;», «Ποιοι είναι αυτοί που θα μπορούσαν να συμβάλουν στις αλλαγές που προτείνετε;».</p>
Αναστοχασμός	«Αν απευθυνόταν σε εσάς ο Δήμαρχος της περιοχής για να του δώσετε ιδέες τόσο στην ανάπτυξη, όσο και στην ανάπτυξη της γειτονιάς σας, ποιες δύο θα του προτείνατε και πώς θα μπορούσατε να συνεισφέρετε τόσο στην υλοποίηση όσο και στη βιωσιμότητά τους;»
Συμβουλές	Καταγράψτε όλες τις ιδέες των μελών της ομάδας σας, καθώς θα χρησιμοποιηθούν και στην επόμενη ενότητα. Μπορείτε να αναζητήσετε τρόπους πραγμάτωσης κάποιων από αυτών μέσω του ομίλου σας.

Βήματα προς την αποτελεσματική στοχοθέτηση

Η παρακάτω δραστηριότητα είναι βασισμένη στο μοντέλο στοχοθέτησης S.M.A.R.T.. Το συγκεκριμένο εργαλείο αποτελεί ένα σύνολο κανόνων και κριτηρίων για τον σχεδιασμό και τη θέσπιση επιτυχημένων στόχων. Μέσω της εφαρμογής του, τα παιδιά θα εξοικειωθούν με τη διαδικασία της στοχοθέτησης, ώστε να εκπληρώνουν τις επιθυμίες τους και να καλύπτουν τις ανάγκες τους. Η διαδικασία αυτή διαπνέεται από ευθύνη προς τον εαυτό και την κοινότητα στην οποία ανήκουν.

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιορίσουν τους βραχυπρόθεσμους ατομικούς και ομαδικούς στόχους που σχετίζονται με την κοινωνική ευθύνη. • Να μάθουν τα σωστά βήματα για τη δημιουργία αποτελεσματικών στόχων. • Να αντιληφθούν τη στοχοθέτηση ως ένα μέσο βελτίωσης του εαυτού, αλλά και της κοινότητας
Υλικά	Φύλλο εργασίας: «Αποτελεσματική στοχοθέτηση», μαρκαδόροι, φύλλα χαρτί (τύπου A4)
Δραστηριότητα	<p>Θα ήταν χρήσιμη μια σύντομη αναφορά στους στόχους της δραστηριότητας με παράλληλη εξήγηση των βημάτων που θα ακολουθήσετε προκειμένου να θέσετε αποτελεσματικούς στόχους. Τα παιδιά δημιουργούν τέσσερις ομάδες και, για σύντομο χρονικό διάστημα, προχωρούν σ' ένα καταγισμό ιδεών γύρω από τους στόχους που θέλουν να πετύχουν. Διευκρινίστε ότι οι βραχυπρόθεσμοι πόθοι-στόχοι είναι εκείνοι που μπορούν να εκπληρωθούν κατά τη διάρκεια ενός σχολικού έτους ή και λιγότερο.</p> <p>Οι επιθυμίες-στόχοι των ομάδων θα πρέπει να ξεκινούν με τη φράση «θέλουμε να...». Κατόπιν κοινής απόφασης, θα γράψουν έναν κοινό τους πόθο-στόχο. Στο σημείο αυτό, θυμίστε τη δραστηριότητα με το αερόστατο (Ενότητα 2) και τι αποκόμισαν από αυτή, καθώς και τα παραδείγματα ενεργών μαθητών-πολιτών από την ενότητα των δικαιωμάτων (Ενότητα 3). Έτσι, εμπνέουμε τα παιδιά ώστε να παράγουν επιθυμίες-στόχους που να συνδέονται με τις πραγματικές τους ανάγκες και, ταυτόχρονα, να ικανοποιούν το αίσθημα κοινωνικής ευθύνης.</p> <p>Αφού γίνουν οι απαραίτητες αναφορές και δώσουμε χρόνο στις ομάδες να συζητήσουν και να γράψουν την επιθυμία τους σε ένα πρόχειρο φύλλο χαρτιού τύπου A4, μοιράστε τους το αντίστοιχο Φύλλο εργασίας, το οποίο περιέχει κάποια από τα βασικά κριτήρια και βήματα για τον σχεδιασμό αποτελεσματικών στόχων.</p> <p>Δώστε τις αναγκαίες διευκρινίσεις σε τυχόν απορίες και ζητήστε από τα παιδιά να αναδιατυπώσουν την επιθυμία τους ακολουθώντας βήμα βήμα τα στάδια του μοντέλου. Όταν ολοκληρώσουν την αναδιατύπωση, προτρέψτε τα να τον καθαρογράψουν στον προτεινόμενο χώρο του Φύλλου εργασίας.</p> <p>Τέλος, καλέστε κάθε ομάδα να παρουσιάσει στην τάξη τον νέο στόχο που δημιούργησε και συζητήστε τους όλοι μαζί.</p>

Αναστοχασμός	<p>«Πώς σας φάνηκε αυτό το εργαλείο;», «Βοήθησε στο να εκφράσετε καλύτερα τους στόχους σας;», «Πόσο πιο εύκολο ή δύσκολο είναι να τους επιτύχετε τώρα σε σχέση με την πρώτη προσπάθεια που κάνατε;», «Μπορείτε να εντοπίσετε γιατί συνέβη αυτό;».</p> <p>Συνοψίζοντας τις απαντήσεις των παιδιών και επιβραβεύοντας την προσπάθειά τους σε μια δύσκολη άσκηση όπως αυτή, κλείνουμε τη δραστηριότητα τονίζοντας ότι όσο πιο σωστά θέτουμε ένα στόχο τόσο πιο κοντά φτάνουμε στο επιθυμητό αποτέλεσμα.</p>
Συμβουλές	<p>Το S.M.A.R.T. είναι τα αρχικά για τους όρους: Specific (συγκεκριμένος), Measurable (μετρήσιμος), Achievable (εφικτός), Realistic (ρεαλιστικός), Timely (χρονικά προσδιορισμένος). Θα ωφελήσει τα παιδιά να γνωρίζουν το νόημα της συντομογραφίας για να κατανοήσουν καλύτερα το μοντέλο.</p>

Το επιχειρησιακό μοντέλο (Πώς οργανώνω ένα project)

Είναι γεγονός ότι ακόμα και ενήλικοι, έμπειροι επαγγελματίες συχνά δυσκολεύονται να οργανώσουν σωστά μια ιδέα ή ένα έργο που έχουν αναλάβει. Σε συνδυασμό με τις προηγούμενες ασκήσεις, η συγκεκριμένη θα βοηθήσει τους μαθητές να έρθουν ένα βήμα πιο κοντά στην υλοποίηση της ιδέας τους, μαθαίνοντάς τους να οργανώνουν σωστά ένα έργο.

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να μάθουν να δημιουργούν τον καμβά ενός επιχειρησιακού μοντέλου (business model canvas). • Να εξοικειωθούν με την οργάνωση ενός έργου. • Να καλλιεργήσουν τις οριζόντιες δεξιότητές τους (στην αγγλική γλώσσα είναι γνωστές ως soft skills, δηλαδή ποιοτικά στοιχεία του χαρακτήρα, όπως η κριτική σκέψη και η διαχείριση του άγχους).
Υλικά	Φύλλα A4, Φύλλο εργασίας: «Ο καμβάς της ιδέας μας»
Δραστηριότητα	<p>Κρατήστε τις ομάδες ως έχουν από την προηγούμενη δραστηριότητα. Καθεμία αξιοποιεί όσα έχετε κάνει μέχρι στιγμής και επιλέγει μια δράση που θέλει να υλοποιήσει. Αφιερώστε λίγα λεπτά στην τάξη να παρατηρήσετε προσεκτικά τη φόρμα του «επιχειρησιακού μοντέλου» και λύστε τυχόν πρακτικές απορίες. Στη συνέχεια, η κάθε ομάδα συμπληρώνει το δικό της «μοντέλο», αναλύοντας σταδιακά την ιδέα για δράση που έχει αποφασίσει να οργανώσει.</p>
Αναστοχασμός	<p>«Ποιες προκλήσεις αντιμετωπίσατε κατά τη συμπλήρωση του μοντέλου;», «Σε ποιες περιπτώσεις της καθημερινότητάς σας θα μπορούσατε να χρησιμοποιείτε ένα παρόμοιο μοντέλο και με ποιες προσαρμογές;», «Ποιο ήταν ένα στοιχείο καλής πρακτικής που είδατε σε μια από τις άλλες ομάδες, σχετικά με το μοντέλο που ετοιμάσαν;», «Γιατί είναι χρήσιμο να αναθέτουμε εξ αρχής σε συγκεκριμένα άτομα της ομάδας τα ξεχωριστά βήματα του κάθε έργου;», «Γιατί είναι σημαντικό να ορίζεται ρεαλιστικό χρονικό πλαίσιο (χρονοδιάγραμμα) σε κάθε διεργασία;».</p>

Συμβουλές

Θα βοηθήσει, πριν αποφασίσουν οι μαθητές ποια δράση θέλουν να οργανώσουν, να κάνετε μια σύντομη αναφορά στις ανάγκες της γειτονιάς ή του σχολείου, όπως τις εντοπίσατε σε προηγούμενες δραστηριότητες. Επίσης, προτρέψτε τους να αξιοποιήσουν τις διάφορες ιστορίες που έχουν ήδη μελετήσει.

Επιπλέον ιδέες

Προτείνεται να κάνετε τη δική σας έρευνα για να ανακαλύψετε μαθητές/τριες, που δρουν ως ενεργοί πολίτες και κατόρθωσαν, γνωρίζοντας τα δικαιώματα και τις ευθύνες τους, να αλλάξουν το περιβάλλον τους μέσα από οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες που οργάνωσαν. Παρακάτω παραθέτουμε ορισμένα τέτοια παραδείγματα:

«ΣΧΟΛΕΙΑ ΣΥΝ-ΕΠΙΧΕΙΡΟΥΝ»

<https://bit.ly/32ecGcg>

Οι μαθητές/τριες του Ε.Ε.Ε.Κ. (Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης) του Νέου Ηρακλείου Αττικής, σε συνεργασία με τους μαθητές ιδιωτικού σχολείου, δημιούργησαν μια εικονική επιχείρηση παράγωγης μπισκότων υψηλής διατροφικής αξίας. Πραγματοποιώντας σχετική έρευνα γύρω από το προϊόν, προχώρησαν σε μια επιχείρηση σύμπραξης δύο σχολείων, συμμετέχοντας στην προώθηση και την ανάπτυξη των επιχειρηματικών πλάνων, καθώς και στην παρουσίαση του προϊόντος.

«ΣΧΟΛΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ»

<https://bit.ly/2wC73ZR>

Οι μαθητές/τριες ενός γυμνασίου της Νάξου δημιούργησαν μια οικονομική δράση με την επωνυμία «Σκύλοι-οδηγοί» που έχει ως αντικείμενο την εκπαίδευση σκύλων-οδηγών για άτομα με προβλήματα όρασης. Αποστολή της επιχείρησης αποτελεί η διευκόλυνση των μετακινήσεων των ατόμων με προβλήματα όρασης, ο περιορισμός του κοινωνικού αποκλεισμού που βιώνουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες στην Ελλάδα και η έμπρακτη υποστήριξη του δικαιώματος αυτών στην εργασία. Τα (εικονικά) έσοδα της επιχείρησης θα προκύψουν από τη διάθεση των εκπαιδευμένων σκύλων-οδηγών. Ένα ποσοστό από τα κέρδη της εταιρείας θα διατίθεται ετησίως για τη δωρεά σκύλων-οδηγών σε άπορα και μακροχρόνια άνεργα άτομα με προβλήματα όρασης. Τα (εικονικά) έσοδα της εκπαίδευσης θα τα καλύψει η εταιρεία σε πρώτη φάση με χρηματοδότηση από το πλήθος (crowdfunding) και στη συνέχεια από τον προϋπολογισμό της. Δυνατό σημείο της επιχείρησής τους είναι το γεγονός ότι στην Ελλάδα υπάρχουν ελάχιστοι φορείς για άτομα με ειδικές ανάγκες.

«ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ»

<https://bit.ly/32fzDvV>

Οι δεκαπεντάχρονοι μαθητές του 3ου Γυμνασίου Λιβαδειάς πραγματοποίησαν κοινωνική δράση για την κατασκευή μίας ηλεκτρονικής πλατφόρμας η οποία θα προάγει την ελληνική παράδοση. Με τη βοήθεια του καταιγισμού ιδεών και της ανταλλαγής προτάσεων, αποφάσισαν να καταγράψουν όσο το δυνατόν περισσότερα έθιμα, παραδόσεις, δεξιότητες ή τεχνικές που αποτελούν μαρτυρίες του παραδοσιακού, λαϊκού και λόγιου πολιτισμού της περιοχής τους. Οι πληροφορίες αυτές διαχέονται μέσω μιας πλατφόρμας και εφαρμογής σε κινητό στην οποία προτείνονται ημερομηνίες επίσκεψης χώρων πολιτιστικού ενδιαφέροντος σε συνδυασμό με δρώμενα και παραδοσιακές εκδηλώσεις. Μελλοντική επιθυμία τους αποτελεί η μεταφόρτωση στοιχείων που αφορούν στα ήθη και τα έθιμα και άλλων περιοχών της χώρας.

«ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟΤΗΤΑ»

<https://bit.ly/2HF5v3x>

Οι μαθητές, με τη βοήθεια του διευθυντή και των καθηγητών τους, καθάρισαν την πλατεία της κοινότητάς τους. Εν συνεχεία, το δεκαπενταμελές και τα πενταμελή του σχολείου ανέλαβαν ενεργό ρόλο και καθάρισαν τον προαύλιο χώρο του σχολείου και τις αίθουσες διδασκαλίας κατανέμοντας τις εργασίες στους συμμαθητές τους.

Ενότητα 5:

Ανάπτυξη και Διαχείριση Πόρων

Στην ακόλουθη ενότητα, τα παιδιά θα διακρίνουν τα διαφορετικά είδη πόρων, θα εντοπίσουν τις πηγές τους, θα εξασκηθούν στον σχεδιασμό και την παρακολούθηση του οικονομικού προϋπολογισμού (budget) και θα αποσαφηνίσουν τη χρήση του ισολογισμού.

Πόροι, σπατάλη και αποταμίευση!

Η τεχνική του «Image Theatre» μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο ως άσκηση ενεργοποίησης όσο και ως στρατηγική και εργαλείο πρωτογενούς δημιουργίας, δίνοντας παραστατικότητα στις έννοιες και μια θεατρική ένταση σε κάθε άσκηση. Μπορεί να λειτουργήσει είτε ως παγωμένη εικόνα (still image) είτε ως δυναμική εικόνα (living image). Στη δεύτερη περίπτωση, η ομάδα ξεκινάει ως ακίνητη εικόνα κι έπειτα ξεπαγώνει, περνώντας από τη στατικότητα στην κίνηση.

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίσουν μη οικονομικούς πόρους που δύνανται να αποταμιευθούν. • Να περιγράψουν διαφορετικούς τρόπους αποταμίευσης.						
Υλικά	Πίνακας, μαρκαδόροι, μετρήσιμα αντικείμενα (π.χ. πέτρες, μολύβια, στιλό, ανακυκλώσιμο χαρτί, κ.ά.) σε ομάδες των είκοσι, τρεις μπάλες (κατασκευασμένες από άχρηστο υλικό, όπως χρησιμοποιημένο χαρτί Α4 ή νάιλον σακούλες που δεν χρησιμοποιείτε), αρκετός χώρος						
Δραστηριότητα	<p>Σχηματίστε ομάδες των πέντε ατόμων. Δώστε τους πέντε λεπτά για να μπορέσουν να φτιάξουν με τα σώματά τους δύο εικόνες.</p> <p>Τα θέματα των δύο εικόνων είναι:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Κάτι που οι άνθρωποι αποταμιεύουν και εξοικονομούν. 2. Κάτι που οι άνθρωποι σπαταλούν. <p>Με το πέρας των πέντε λεπτών, κάθε ομάδα παρουσιάζει τις παγωμένες της εικόνες σε όλους τους μαθητές. Μόλις ολοκληρωθεί η παρουσίαση, ρωτήστε όλους όσοι συμμετέχουν:</p> <p>«Πείτε μου κάτι που η οικογένειά σας αποθηκεύει, εξοικονομεί ή αποταμιεύει;», «Εσείς τι αποθηκεύσατε, εξοικονομήσατε ή αποταμιεύσατε πρόσφατα;», «Έχετε φυλάξει ποτέ χρήματα;», «Πού βρίσκετε τα χρήματα που φυλάτε;», «Τι άλλο, εκτός από χρήματα, θα μπορούσαμε να αποταμιεύσουμε;».</p> <p>Για την τελευταία ερώτηση, μπορείτε να γράψετε στον πίνακα τις παρακάτω κατηγορίες προς διευκόλυνσή τους:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οικονομικοί πόροι (π.χ. χρήματα) • Υλικοί πόροι (π.χ. ρουχισμός, φαγητό, έπιπλα, κ.ά.) • Φυσικοί πόροι (π.χ. νερό, αέρας, ενέργεια, χρόνος, κ.ά.) • Ανθρώπινοι πόροι (π.χ. εργαζόμενοι, οικογένεια, ιδέες, γνώσεις, κ.ά.) <p>Όπως θα προκύψει από τις απαντήσεις των μαθητών, υπάρχουν πολλά πράγματα που μπορούν να αποταμιευθούν για την κάλυψη μελλοντικών αναγκών.</p> <p>Ενημερώστε τα παιδιά ότι θα εξασκηθείτε στην αποταμίευση. Γράψτε πάνω σε μεγάλο χαρτόνι ένα διάγραμμα της παρακάτω μορφής:</p> <table><tr><th>Τι ξέρουμε για την αποταμίευση;</th><th>Τι θέλουμε να ξέρουμε για την αποταμίευση;</th><th>Τι μάθαμε για την αποταμίευση;</th></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>	Τι ξέρουμε για την αποταμίευση;	Τι θέλουμε να ξέρουμε για την αποταμίευση;	Τι μάθαμε για την αποταμίευση;			
Τι ξέρουμε για την αποταμίευση;	Τι θέλουμε να ξέρουμε για την αποταμίευση;	Τι μάθαμε για την αποταμίευση;					

	<p>Προτρέψτε τα να προχωρήσουν στην ανταλλαγή απόψεων με στόχο την, όσο το δυνατόν, αναλυτικότερη συμπλήρωση των δύο πρώτων στηλών του παραπάνω πίνακα αποταμίευσης. Αφότου ολοκληρώσετε, χωρίστε τα σε ζευγάρια. Δώστε τους πέντε λεπτά να συζητήσουν πάνω σε κάτι το οποίο θα ήθελαν να αποταμιεύσουν – ενδεχομένως κάτι που σημειώθηκε στον πίνακα των πόρων. Προσφέρετέ τους από ένα πακέτο είκοσι όμοιων αντικειμένων (π.χ. στιλό ή μολύβια). Καθένα από τα αντικείμενα θα αντιστοιχεί σε ένα μέρος του πόρου που θέλουν να αποθηκεύσουν (π.χ. ένα μολύβι θα αντιστοιχεί σε ένα ποτήρι νερό). Κάθε ομάδα να υπολογίσει πόσα θα αποθήκευε σε μια εβδομάδα αν αποθήκευε δύο ημερησίως και, εν συνεχεία, να ανακοινώσει τι θα είχε αποταμιεύσει στο τέλος της εβδομάδας.</p> <p>Προχωρήστε με την εξής οδηγία:</p> <p><i>«Έστω ότι αποταμιεύετε κέρματα των πέντε λεπτών. Πόσα χρήματα θα έχετε στο τέλος ενός μήνα με τριάντα ημέρες, εάν αποθηκεύετε δύο κέρματα την ημέρα; Τι θα συνέβαινε αν το κάνατε για έξι μήνες, για ένα χρόνο ή περισσότερο;».</i></p>
Αναστοχασμός	<p>Επιστρέψτε στο διάγραμμα, πείτε στα παιδιά να συμπληρώσουν την τελευταία στήλη με τίτλο «Τι μάθατε για την αποταμίευση;» και καταγράψτε τις απαντήσεις τους. Ρωτήστε τα πώς πιστεύουν ότι η αποταμίευση μπορεί να βοηθήσει στη βελτίωση της ζωής τους ή της ζωής των άλλων.</p> <p>Μόλις τελειώσετε με τις απαντήσεις, καλέστε τα να σχηματίσουν ένα κύκλο. Μοιράστε τυχαία σε τρία μέλη της ομάδας τις μπάλες που έχετε κατασκευάσει και δώστε τις παρακάτω οδηγίες:</p> <p><i>«Περάστε τις μπάλες γύρω γύρω στον κύκλο και, όσο το κάνετε αυτό, σκεφτείτε κάποια πράγματα που έχετε δει στην τάξη ή στο ευρύτερο σχολικό περιβάλλον και τα οποία θα ήταν δυνατόν να αποταμιευθούν. Όταν λέω “STOP”, όσοι έχετε μπάλες στα χέρια σας, θα φωνάξετε ένα από τα πράγματα που σκεφτήκατε. Όταν θα λέω “GO”, θα δίνετε πάλι τις μπάλες στον διπλανό σας».</i></p>
Συμβουλές	<p>Η αποταμίευση αφορά κυρίως στην τακτική αποθήκευση μικρής ποσότητας πόρου με στόχο τη δυνατότητα δαπάνης μεγάλης ποσότητας (που θα έχει αποθηκευτεί) στο μέλλον, όταν παραστεί ανάγκη.</p>

Πηγές εσόδων και εξόδων!

Μετά τον (θεωρητικό) σχεδιασμό της δράσης ή της επιχείρησης, έρχεται η ώρα που οφείλουμε να αναλογιστούμε τους πόρους που διαθέτουμε, τα έσοδα και τα έξοδά μας. Η γνώση των εσόδων και εξόδων μάς δίνει τη δυνατότητα να ελέγχουμε ανά πάσα στιγμή το κεφάλαιο που έχουμε και βάσει του οποίου οργανώνουμε τα βήματά μας.

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να αντιληφθούν τις πηγές των εσόδων και των εξόδων. • Να αναλύσουν και να καταγράψουν τα έσοδα και έξοδα. • Να προβληματιστούν σε σχέση με την έννοια της αποταμίευσης και της σπατάλης.
--------	--

Υλικά	Φύλλα Α4 σε δύο διαφορετικά χρώματα (ένα χρώμα για τα έσοδα κι ένα για τα έξοδα), χαρτόνια, μαρκαδόροι, χαρτοταινία
Δραστηριότητα	<p>Δημιουργήστε ομάδες των τεσσάρων έως έξι ατόμων. Προμηθεύστε κάθε ομάδα με ένα μεγάλο χαρτόνι και μαρκαδόρους διαφόρων χρωμάτων. Ζητήστε τους να φανταστούν τον χαρακτήρα ενός έφηβου ή μιας έφηβης και να τον σχεδιάσουν στο χαρτόνι. Σε αυτόν τον φανταστικό χαρακτήρα θα πρέπει να δώσουν ένα όνομα, μια ηλικία και να προσδιορίσουν και άλλα χαρακτηριστικά όπως στοιχεία της προσωπικότητάς του, τα ενδιαφέροντά του, την κουλτούρα του, τον τόπο κατοικίας του, τις αγαπημένες του ασχολίες. Αφιερώστε πέντε λεπτά για να ολοκληρώσουν τον χαρακτήρα.</p> <p>Όσο ζωγραφίζουν, μοιράστε σε κάθε ομάδα μερικά φύλλα Α4 και από τα δύο χρώματα. Καθορίστε από πριν ποιο χρώμα θα αντιστοιχεί στα έσοδα και ποιο στα έξοδα. Κατευθύνετε τους ως ακουλούθως: <i>«Προσδιορίστε τις πιθανές πηγές εισοδήματος για τον φανταστικό νέο άνθρωπο. Συμπεριλάβετε οτιδήποτε θεωρείτε κατάλληλο σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά του: χαρτζιλίκι, δώρα από συγγενείς, χρήματα που έχει κερδίσει, κλπ.. Επιλέξτε ένα χρώμα που θα χρησιμοποιηθεί για το εισόδημα. Γράψτε τις πηγές εισοδήματος στο χαρτί. Τοποθετήστε κάρτες στην αριστερή πλευρά του σχεδίου που έχετε φτιάξει»</i>. Δώστε τρία λεπτά για τα παραπάνω. Όταν τελειώσουν, προχωρήστε με μια νέα οδηγία: <i>«Τώρα αποφασίστε ποια είναι τα πάγια έξοδά του. Σκεφτείτε όλα τα πράγματα για τα οποία ξοδεύει χρήματα και γράψτε κάθε δαπάνη στο φύλλο με το άλλο χρώμα. Τοποθετήστε το στη δεξιά πλευρά εικόνας. Έχετε τρία λεπτά»</i>.</p> <p>Έπειτα, ζητήστε να παρουσιάσουν τον χαρακτήρα σαν ομάδα. Απευθύνετε σε κάθε ομάδα τις παρακάτω ερωτήσεις:</p> <p><i>«Ποιο είναι το αγαπημένο του έξοδο;», «Έχει ο χαρακτήρας σας σταθερές πηγές εισοδήματος; Αν ναι, ποιες είναι αυτές;», «Ποιο μέρος των πάγιων εξόδων του μπορεί να καλύπτει από σταθερές πηγές εισοδήματος;»</i>.</p> <p>Όταν οι παρουσιάσεις έχουν ολοκληρωθεί, καλέστε τα μέλη της ομάδας να κατηγοριοποιήσουν τα έξοδα των χαρακτήρων (π.χ. ρούχα, παπούτσια και αξεσουάρ θα μπορούσαν να πάνε σε μια κατηγορία που ονομάζεται «προσωπικά αντικείμενα», εισιτήρια για αθλητικά ή πολιτιστικά γεγονότα, video games κ.α. θα μπορούσαν να ανήκουν στην κατηγορία με το όνομα «διασκέδαση», τα βιβλία, τα στιλό, η συμμετοχή σε εκπαιδευτικές δράσεις κ.ο.κ. θα μπορούσαν να βρίσκονται σε μια κατηγορία με τίτλο «εκπαίδευση»). Εξηγήστε ότι η κατηγοριοποίηση των εξόδων διευκολύνει τη διαδικασία του προϋπολογισμού η οποία θα ακολουθήσει και αφορά την επιχειρηματική ιδέα.</p>
Αναστοχασμός	<p><i>«Τι επιλογές έπρεπε να κάνει ο φανταστικός άνθρωπος;», «Ποιες πηγές εισοδήματος θα μπορούσε να έχει ένας έφηβος ή μια έφηβη που δεν αναφέρθηκαν;», «Ποια κοινά στοιχεία εντοπίζετε με τη δική σας καθημερινότητα;», «Ποιοι παράγοντες καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο ξοδεύετε στην πραγματική ζωή;», «Τι σχέση πιστεύετε ότι υπάρχει ανάμεσα στον τρόπο που κάποιος διαχειρίζεται τα χρήματα ή τους πόρους του και τις αξίες που πρεσβεύει;»</i>.</p>
Συμβουλές	<p>Σαν προέκταση της δραστηριότητας, μπορείτε μετά τις παρουσιάσεις να καταργήσετε μια πηγή εσόδων από κάθε φανταστικό άνθρωπο και να καλέσετε τις ομάδες να βρουν μια λύση αντικατάστασης του εσόδου, επαναπροσδιορισμού των εξόδων ή ό,τι άλλο σκεφτούν οι μαθητές.</p>

Μαθαίνοντας τον οικονομικό προϋπολογισμό

Ένα φύλλο κι ένα σχέδιο προϋπολογισμού βοηθούν ώστε να έχετε επίγνωση των εξόδων σας. Η παρακάτω δραστηριότητα αποσκοπεί στην εξοικείωση των παιδιών με τη συμπλήρωση της φόρμας του οικονομικού προϋπολογισμού, πράγμα που θα αποτελέσει χρήσιμο και αναπόσπαστο εργαλείο για την οικονομική ή την κοινωνική δραστηριότητα που πρόκειται να υλοποιηθούν.

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να γνωρίσουν τις αρχές του οικονομικού προϋπολογισμού. • Να εξασκηθούν στην τιμολόγηση.
Υλικά	Φύλλο εργασίας: «Φόρμα προϋπολογισμού»
Δραστηριότητα	<p>Δημιουργήστε τρεις ομάδες και ανακοινώστε τους τα ευχάριστα νέα: «Ο γυμναστής/γυμνάστρια του σχολείου έχει γενέθλια σε μία εβδομάδα κι εμείς θα ετοιμάσουμε το πάρτι του/της! Τι λέτε; Θα οργανωθούμε; Έχουμε να προετοιμάσουμε το κέρασμα, τη διακόσμηση της τάξης και, φυσικά, να σκεφτούμε τι δώρο θα του/της κάνουμε! Για να προλάβουμε να φέρουμε εις πέρας τον στόχο σας, προτείνω να μοιράσουμε τις επιμέρους δουλειές, δηλαδή η μία ομάδα να αναλάβει την οργάνωση του κεράσματος, η δεύτερη την επιλογή και απόκτηση του δώρου και η τρίτη τη διακόσμηση σας τάξης. Έτοιμοι; Κάθε ομάδα μπορεί να ξεκινήσει φτιάχνοντας μια λίστα με όσα θα χρειαστεί». Ενώ θα ανταλλάσσουν ιδέες σχετικά με τα απαιτούμενα υλικά, τα ενθαρρύνετε να διευρύνουν την ποικιλία των αγαθών που θα βάλουν στη λίστα. Έτσι, θα βρεθούν μετέπειτα μπροστά στην ανάγκη επιλογής όπου και θα χρειαστεί αφενός να λάβουν στα υπόψη τον προϋπολογισμό και αφετέρου να επεξεργαστούν την έννοια της ιεράρχησης. Αφότου ολοκληρώσουν τις λίστες, εκπρόσωπος από κάθε ομάδα παρουσιάζει στους υπόλοιπους τη δική του, ανάλογα με την εργασία που έχει αναλάβει η ομάδα του – κέρασμα, διακόσμηση, δώρο.</p> <p>Επόμενο βήμα στη στοχοθέτηση και την υλοποίηση του έργου είναι ο προϋπολογισμός: «Ελάτε, τώρα, να δούμε πού θα αναζητήσουμε όσα θα χρειαστούμε και σε ποιες ενέργειες θα προχωρήσουμε για να τα εξασφαλίσουμε (να τα αγοράσουμε, να ζητήσουμε εθελοντική βοήθεια από κάποιον, να τα δημιουργήσουμε/κατασκευάσουμε, κλπ.)». Αφιερώστε λίγα λεπτά για να ακούσετε τις ιδέες των παιδιών και μετά παρουσιάστε το εργαλείο που μπορεί να τα βοηθήσει: «Έχω μαζί μου μια φόρμα προϋπολογισμού. Ρίξτε μια ματιά και στη συνέχεια η κάθε ομάδα θα πρέπει να συμπληρώσει τη δική της φόρμα για την εργασία που έχει αναλάβει. Όπου δεν έχετε τις απαραίτητες γνώσεις, αφήστε το κενό και θα το συμπληρώσετε αφού κάνετε μια έρευνα αγοράς. Μην ανησυχείτε, έχουμε μια εβδομάδα μπροστά μας μέχρι το πάρτι!». Μόλις τα παιδιά επιστρέψουν με τη φόρμα συμπληρωμένη, αποκαλύψτε ότι υπάρχει περιορισμός στα χρήματα που μπορούν να διαθέσουν: «Ξέχασα να σας πω ότι έχουμε συνολικά πενήντα ευρώ στη διάθεσή μας. Πώς προτείνετε να συνεργαστούν οι τρεις ομάδες δεδομένου του χρηματικού ποσού που έχετε τη δυνατότητα να ξοδέψετε;».</p>

Αναστοχασμός	<p>Η συζήτηση αναστοχασμού προτείνεται να κινηθεί σε όλους σας σχετικούς άξονες: έρευνα αγοράς, προϋπολογισμός, περιορισμός πόρων και εύρεση εναλλακτικών, προτεραιότητες, σχέση τιμής-ποιότητας, πραγματικά έξοδα.</p> <p><i>«Γιατί νομίζετε ότι σας πρότεινα να συμπληρώσετε ένα φύλλο προϋπολογισμού; Πού σας φάνηκε χρήσιμος;», «Τι σας δυσκόλεψε συμπληρώνοντας το φύλλο προϋπολογισμού;», «Τι συμπεράσματα βγάλατε κάνοντας την έρευνα αγοράς;», «Τι μπορείτε να κάνετε ή τι κάνατε όταν υπήρξε έλλειψη κάποιου προϊόντος;», «Τι θα μπορούσατε να κάνετε αν τα χρήματα ήταν ακόμη λιγότερα;», «Πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζει το κόστος, την ποιότητα των προϊόντων που επιλέξατε;», «Πώς σκέφτεστε να προχωρήσετε τώρα, βάσει του προϋπολογισμού και του διατιθέμενου σας δαπάνη ποσού;».</i></p>
Συμβουλές	<p>Για να γίνει κτήμα των παιδιών η έννοια και, κυρίως, η χρησιμότητα του προϋπολογισμού, καλύτερα αποφύγετε να δώσετε έτοιμες απαντήσεις (π.χ. πόσο κοστίζει ένα πακέτο πατατάκια ή μια συσκευασία με εορταστικές γιρλάντες). Απεναντίας, ενθαρρύνετε τα παιδιά να πραγματοποιήσουν έρευνα αγοράς (είτε άμεση –στο κυλικείο του σχολείου ή σε κάποιο κατάστημα σας γειτονιάς– είτε έμμεση – με τη βοήθεια κάποιου ενήλικα ή μέσω πλοήγησης στο διαδίκτυο).</p>

Καλό ή κακό δάνειο

40'

Πολλές Σας φορές, ξεκινώντας μια δράση ή ακόμη και στην πορεία αυτής, μπορεί να μην έχουμε το απαραίτητο κεφάλαιο ή τους αντίστοιχους πόρους. Τότε, με βάση τον σχεδιασμό της δράσης σας και σύμφωνα με τα αναμενόμενα αποτελέσματα ανά χρονική περίοδο, ενδεχομένως να αποφασίσουμε να προβούμε στη διαδικασία του δανεισμού. Σε αυτή τη δραστηριότητα, οι μαθητές θα διακρίνουν ένα υγιές από ένα δυσλειτουργικό δάνειο.

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να μάθουν να διαχωρίζουν το υγιές από το δυσλειτουργικό δάνειο ανάλογα με τους όρους του. • Να εξοικειωθούν με την έννοια και τη διαδικασία του δανεισμού. • Να αντιληφθούν σας προϋποθέσεις υπό τις οποίες ο δανεισμός μπορεί να προβεί ωφέλιμος τις.
Υλικά	Φύλλο εργασίας: «Περιπτώσεις δανεισμού», Πίνακας: «Ορολογία πίστωσης», χαρτιά, υλικά γραφής
Δραστηριότητα	<p>Δώστε στα μέλη της ομάδας το Φύλλο εργασίας: «Ορολογία δανεισμού». Αφιερώστε χρόνο να λυθούν τυχόν απορίες και ξεκινήστε τη δραστηριότητα ως εξής: «Ο δανεισμός μπορεί να είναι μια θετική εμπειρία. Μπορεί να σε βοηθήσει να αρχίσεις ή να επεκτείνεις μια επιχείρηση, να ανταποκριθείς σε μια έκτακτη ανάγκη ή να βελτιώσεις τις συνθήκες και την ποιότητα σας ζωής σου πιο γρήγορα από ό,τι υπολόγιζες. Ένα δάνειο που σου τα προσφέρει όλα αυτά θεωρείται υγιές. Αλλά μπαίνοντας στη διαδικασία να δανειστείς, παίρνεις το ρίσκο του να μην μπορείς να αποπληρώσεις το δάνειό σου. Όταν, λοιπόν, το δάνειο καταλήγει να κοστίζει πολύ περισσότερα χρήματα απ' όσα σου προσφέρει και σε βυθίζει περισσότερο στα χρέη, τότε θεωρείται ότι είναι δυσλειτουργικό».</p>

	<p>Ζητήστε σας να σχηματίσουν μια γραμμή, ο σας δίπλα στον άλλο, στο κέντρο σας αίθουσας και συνεχίστε με σας οδηγίες: «Θα σας διαβάσω σας ιστορίες ανθρώπων που σε κάποια στιγμή σας ζωής σας προέβησαν σε δανεισμό. Αν θεωρείτε ότι το δάνειο είναι υγιές, θα μετακινηθείτε στη δεξιά πλευρά σας γραμμής. Αν στην ιστορία που θα ακούσετε θεωρήσετε ότι το δάνειο είναι δυσλειτουργικό, θα μετακινηθείτε στην αριστερή πλευρά σας γραμμής. Θα σας ζητηθεί ανά περίπτωση να εξηγήσετε την επιλογή σας».</p> <p>Οι ιστορίες που θα διαβάσετε βρίσκονται στο Φύλλο εργασίας: «Περιπτώσεις δανεισμού»</p>
Αναστοχασμός	<p>«Τι πρέπει να γνωρίζετε πριν αποφασίσετε να δανειστείτε για να εξασφαλίσετε ότι το δάνειό σας θα είναι υγιές;».</p> <p>Γράψτε σε έναν πίνακα τις απαντήσεις τους και ενθαρρύνετε να συνθέσουν με τους όρους που έμαθαν από το Φύλλο εργασίας: «Ορολογία Πίστωσης».</p>
Συμβουλές	<p>Είναι σημαντικό να γίνει σαφές ότι, πριν προβεί κάποιος στη διαδικασία δανεισμού θα πρέπει να γνωρίζει:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Το αναλυτικό τελικό ποσό του δανείου που είναι σας πληρωμή, δηλαδή το αρχικό κεφάλαιο συν τους τόκους. • Τις πηγές εισοδήματος που θα τον βοηθήσουν στην αποπληρωμή. • Κατά πόσο η επένδυση που θα κάνει σε σχέση με το κεφάλαιο που θα δανειστεί είναι βιώσιμη και θα του αποφέρει έσοδα (άμεσα ή και έμμεσα).

Επιπλέον ιδέες

Διοργανώστε επίσκεψη σε μια τράπεζα, ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ή και στην οργάνωση Action Finance Initiative (AFI). Οι μαθητές μπορούν να επωφεληθούν από τέτοιες επισκέψεις, ιδιαίτερα αν έχετε κανονίσει η επίσκεψη να έχει εκπαιδευτικό χαρακτήρα και κάποιοι από τους υπαλλήλους να σας μυήσουν στα μυστικά των αποταμιεύσεων, των δανείων, της διαχείρισης των χρημάτων και την επιχειρηματικότητα. Πριν πραγματοποιήσετε την επίσκεψή σας, αφιερώστε λίγο χρόνο να προετοιμάσετε κάποιες ερωτήσεις που θέλετε να τους κάνετε, ώστε να αξιοποιήσετε στο μέγιστο τον χρόνο σας εκεί.

Ενότητα 6:

Ένα τέλος, πολλές αρχές

Κλείνοντας τον κύκλο των εκπαιδευτικών βιωματικών δραστηριοτήτων σας πάνω στην οικονομική εκπαίδευση, καλείστε να ανακαλέσετε όλα όσα μάθατε στη διάρκεια αυτού του ταξιδιού σε ατομικό, ομαδικό και κοινωνικό επίπεδο. Γνώσεις και συναισθήματα συνδυάζονται με δεξιότητες που αποκτήθηκαν, αλλά και με χρήσιμα εργαλεία τα οποία βρίσκονται, πλέον, στη φαρέτρα των παιδιών, διαθέσιμα σε κάθε επόμενο οραματισμό τους για τη δημιουργία μιας νέας δράσης.

Ανάλυση S.W.O.T.

Η δραστηριότητα αυτή έχει ως βασικό σκοπό να εξοικειώσει τα μέλη της ομάδας με τη μέθοδο ανάλυσης S.W.O.T., που θα αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο στη δημιουργία της οικονομικής ή/και κοινωνικής τους δραστηριότητας. Το αρκτικόλεξο S.W.O.T. προκύπτει από τις αγγλικές λέξεις: **Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats**. Μεταφρασμένες στα ελληνικά σημαίνουν: **Δυνατά σημεία, Αδύνατα σημεία, Ευκαιρίες και Απειλές, αντίστοιχα**. Τα **δυνατά** και **αδύνατα** σημεία αφορούν το εσωτερικό περιβάλλον της δράσης, καθώς προκύπτουν από τους εσωτερικούς πόρους που αυτή κατέχει. Αντιθέτως, οι **ευκαιρίες** και οι **απειλές** αντανakλούν τις μεταβλητές του εξωτερικού περιβάλλοντος τις οποίες η επιχείρηση θα πρέπει να εντοπίσει και να προσαρμοστεί σε αυτές.

Η ανάλυση S.W.O.T. χρησιμοποιείται ευρέως από τις επιχειρήσεις προκειμένου να αξιολογήσουν την επιχειρηματική τους ιδέα και να πάρουν αποφάσεις διαμορφώνοντας, έτσι, τη στρατηγική τους.

Στόχοι	• Να αναλύσουν τις δυνατότητες και τους περιορισμούς μιας ιδέας.
Υλικά	Φύλλο εργασίας: «Ανάλυση S.W.O.T.»
Δραστηριότητα	<p>Δημιουργήστε ομάδες εργασίας με την ίδια σύνθεση που είχαν σε προηγούμενη δραστηριότητα. Θυμηθείτε όλοι μαζί τις ιδέες και προχωρήστε, κάθε ομάδα χωριστά, σε αναλυτική καταγραφή του διαγράμματος S.W.O.T..</p> <p>Αφού ολοκληρωθούν τα διαγράμματα, ανακαλέστε τις δραστηριότητες «Γνωριμία αλλιώς!» και «Οικοδόμηση εαυτού» κατά τις οποίες οι μαθητές επεξεργάστηκαν τα πνευματικά χαρακτηριστικά και τις δεξιότητες τους, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο αυτά εξυπηρετούν και διευκολύνουν ορισμένες ενέργειες. Αντιστοιχήστε ανθρώπους (συγκεκριμένους μαθητές και μαθήτριες) με συγκεκριμένες ευθύνες, λόγου χάρη διατήρηση και αξιοποίηση των δυνατών στοιχείων και των ευκαιριών, ενδυνάμωση των αδύνατων στοιχείων, αποφυγή/επίλυση των απειλών.</p>
Αναστοχασμός	<p>«Τι σας άρεσε σε αυτή τη δραστηριότητα;», «Γιατί είναι σημαντικό να μπορούμε να εντοπίζουμε τα δυνατά σημεία μας;», «Γιατί πιστεύετε ότι είναι χρήσιμο να αναγνωρίζουμε τις αδυναμίες μας;», «Σε τι μας ωφελεί να ανακαλύπτουμε τις ευκαιρίες που βρίσκονται γύρω μας;», «Γιατί είναι σημαντικό να ξέρουμε τους κινδύνους και τις απειλές που υπάρχουν γύρω μας;», «Πού αλλού πιστεύετε ότι μπορεί να σας βοηθήσει αυτή η μέθοδος;».</p>
Συμβουλές	<p>Ζητήστε από την κάθε ομάδα να γράψει στο πάνω μέρος του Φύλλου εργασίας την ιδέα της οικονομικής ή κοινωνικής δραστηριότητας που έχει επιλέξει, ώστε να υπάρχει συνεχής οπτική αναφορά στον στόχο. Εφόσον αποφασίσετε στο μέλλον να προχωρήσετε στην υλοποίηση κάποιας από αυτές τις ιδέες, θα έχετε ήδη μια καλή βάση, την οποία μπορείτε να εμπλουτίζετε με το πέρασ του χρόνου.</p> <p>Είναι σημαντικό να ανακαλύψουμε πού μπορούν να συμβάλουν όλοι οι μαθητές και οι μαθήτριες, βάσει των δυνατοτήτων και των «θέλων» τους. Μη σταθείτε μόνο σε εκείνους που ξεχωρίζουν συνήθως, λόγω δυναμισμού. Στο πρόγραμμα οικονομικής εκπαίδευσης όλοι έχουν τη θέση τους, αυτή είναι ισάξια και το μόνο που μένει είναι να τη βρουν!</p>

Πρωθώντας τη δράση μας

30'

Ζούμε σε ένα κόσμο όπου η εικόνα έχει ιδιαίτερη επικοινωνιακή δύναμη. Η δραστηριότητα αυτή θα βοηθήσει τους μαθητές να μάθουν πώς να προωθούν τις δράσεις που διοργάνωσαν μέσω της δημιουργίας διαφημιστικού υλικού (εν προκειμένω, αφίσας), ανακαλύπτοντας, έτσι, τη δύναμη της εικόνας, αλλά και τρόπους προβολής.

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να επεξεργαστούν τους κανόνες προωθητικής επικοινωνίας. • Να εξασκήσουν τις δημιουργικές δεξιότητές τους.
Υλικά	Φύλλα Α4, μαρκαδόροι (προαιρετικά)
Δραστηριότητα	<p>Ανακοινώστε στα μέλη της ομάδας ότι σκοπός της δραστηριότητας αυτής είναι να δώσουν ακόμα περισσότερη δύναμη στην ιδέα τους, με ένα σύγχρονο τρόπο. «Βρισκόμαστε στην τελική ευθεία της δράσης μας! Η ιδέα γεννήθηκε, την οργανώσαμε, αξιολογήσαμε και αναλύσαμε τόσο τις δυνατότητες όσο και τους περιορισμούς και το μόνο που μένει είναι να την κάνουμε γνωστή στον κόσμο. Δυστυχώς, δεν καταγράψαμε στον προϋπολογισμό το κόστος διαφήμισης, γι' αυτό και θα χρειαστεί να την κάνουμε μόνοι μας, στηριζόμενοι αποκλειστικά σε όσα διαθέτουμε. Θα αξιοποιήσουμε τη δημιουργικότητά σας, τον χρόνο σας και τα πολλαπλά ταλέντα σας κι αυτοί θα είναι ταυτόχρονα κι οι πόροι μας! Ξεκινάμε; Έχετε στη διάθεσή σας είκοσι λεπτά και μπορείτε να χρησιμοποιήσετε όποιο μέσο θέλετε!».</p> <p>Κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού, μπορείτε να τους βοηθήτε με τις παρακάτω ενδεικτικές πληροφορίες ή προτροπές:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Το μήνυμα της διαφήμισης πρέπει να είναι ένα κεντρικό και όχι πολλά δορυφορικά. • Το κεντρικό μήνυμα πρέπει να είναι σύντομο, περιεκτικό και σαφές. • Να μην παραλείψουμε όλες τις απαραίτητες πληροφορίες (χρόνος, τόπος, κλπ.). • Ποιο είναι το κοινό στο οποίο απευθυνόμαστε; • Ποιο είναι το πιο κατάλληλο μέσο για το κοινό στο οποίο απευθυνόμαστε;

Απολογισμός: βγήκαμε κερδισμένοι!

Πολλοί κατηγορούν το κέρδος ως το αποτέλεσμα μιας ανήθικης πρακτικής, θεωρώντας ότι κάθε επιχείρηση κερδοφορεί εις βάρος κάποιου άλλου. Όμως, όπως θα προκύψει μέσω της συγκεκριμένης δραστηριότητας, το κέρδος έχει, εν δυνάμει, βαθιά ηθικό χαρακτήρα, γιατί η απουσία του θα οδηγούσε σε κακή κατανομή πόρων, ανισομερή παροχή αγαθών, αποτυχημένη παροχή υπηρεσιών προς την κοινωνία και χαμηλά ποσοστά απασχόλησης.

Στόχοι	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίσουν τη σχέση μεταξύ κέρδους και επιχειρείν. • Να αναδειχθούν τα ατομικά και κοινωνικά οφέλη της συμμετοχής σε μια επιχειρηματική δράση. • Να προβληματιστούν σχετικά με την ηθική χροιά του κέρδους. • Να αναγνωρίσουν πότε μια επιχειρηματική ιδέα έχει όφελος για όλες τις συμβαλλόμενες πλευρές (win-win).
Υλικά	Φύλλο εργασίας: «Βγήκαμε όλοι κερδισμένοι (win-win)!!», σκοινί ή νήμα.
Δραστηριότητα	<p>Παίρνοντας αφορμή από τις ιδέες των παιδιών για κοινωνική ή οικονομική δράση, ξεκινήστε τη δραστηριότητα με τα παρακάτω ερωτήματα:</p> <p><i>«Αν κάθε οικονομική δράση έχει ένα κέρδος, ποιο εκτιμάται ότι είναι το κέρδος της δικής σας ιδέας;», «Τι σκέφτεστε όταν ακούτε τη λέξη “κέρδος”;»</i> (Αναγράψτε τις απαντήσεις στον πίνακα ή σε κάποιο μεγάλο χαρτόνι), <i>«Θεωρείτε ότι το κέρδος έχει θετική ή αρνητική σημασία;», «Πιστεύετε ότι το κέρδος έχει σχέση μόνο με τα χρήματα και την οικονομία;».</i></p> <p>Όταν συλλέξετε τις απαντήσεις, εξηγήστε με απλά λόγια τι σημαίνει «κέρδος». Κέρδος είναι αυτό που απομένει από μια σχέση, επιχειρηματική ή μη, αν αφαιρέσουμε ό,τι προσφέρουμε απ' ό,τι λαμβάνουμε. Για τις επιχειρήσεις, κέρδος αποτελούν τα χρήματα που απομένουν στην επιχείρηση μετά την κάλυψη των εξόδων της. Μια επιχείρηση έχει έσοδα από την πώληση των προϊόντων ή των υπηρεσιών της.</p> <p>Παράλληλα με την οικονομική πλευρά του κέρδους, υπάρχουν και άλλες πτυχές του που αφορούν τις κοινωνικές σχέσεις και επαφές («κέρδισε φίλους, αναγνωρισιμότητα, νέους κύκλους γνωριμιών»), γνώσεις και δεξιότητες («βγήκε κερδισμένος μαθαίνοντας», «κέρδισε μια εμπειρία, μια νέα συνεργασία»), ακόμη και συναισθήματα («κέρδισε τη φιλία, την αγάπη, τον σεβασμό»).</p> <p>Το κέρδος έχει βαθιά ηθικό χαρακτήρα. Έχει σκοπό την αξιοποίηση των πόρων ακολουθώντας ένα τέτοιο σχεδιασμό με τον οποίο βγαίνουν, στο μέτρο του δυνατού, όλοι κερδισμένοι (win-win). Διαφέρει από την κερδοσκοπία, μιας κι αυτή έχει ως βάση το κέρδος εις βάρος κάποιου.</p> <p>Δώστε στα παιδιά πέντε λεπτά να σκεφτούν το καθένα μόνο του και να καταγράψουν στο Φύλλο εργασίας: «Βγήκαμε όλοι κερδισμένοι!» σε τι πιστεύουν ότι θα ωφεληθούν τα ίδια και ποιους και πώς θα ωφεληθούν, αν κάνουν πράξη την επιχειρηματική τους ιδέα.</p> <p>Όταν ολοκληρώσουν, μπορούν να μοιραστούν αυτά που έγραψαν διαβάζοντας τα δυνατά στην ομάδα.</p>

Κλείσιμο Προγράμματος

Ζητήστε από τα παιδιά να δημιουργήσουν ένα κύκλο. Μπείτε στον κύκλο μαζί τους. Κρατήστε την άκρη του σκοινιού και δώστε την εξής οδηγία: «Σε όποιου τα χέρια βρίσκεται το κουβάρι, κρατάει την άκρη του και το ρίχνει σε άλλον, αφού πρώτα πει μια φράση, λέξη ή συναίσθημα που να εκφράζει όσα νιώθει ότι κέρδισε από το Πρόγραμμα Οικονομικής Εκπαίδευσης». Στο τέλος, θα έχει σχηματιστεί ένας ιστός, ένα δίκτυο στο οποίο θα συμμετέχουν ο εκπαιδευτικός και όλα τα παιδιά στην τάξη. Επισημάνετε ότι αυτή η ομάδα, λειτουργώντας ως ένα δίκτυο ανθρώπων με διαφορετικές δεξιότητες και ταλέντα αλλά με κοινούς στόχους και όνειρα κι έχοντας πια τις γνώσεις και τη μεθοδολογία, μπορεί να καταφέρει ό,τι ονειρευτεί.

Η ActionAid είναι μια **ανεξάρτητη, διεθνής οργάνωση** που από το 1972 δραστηριοποιείται **κατά της φτώχειας και της αδικίας** σε περισσότερες από 45 χώρες σε όλο τον κόσμο. Σήμερα, πάνω από **15 εκατομμύρια άνθρωποι** μαθαίνουν, μέσα από τα προγράμματα της οργάνωσης, να στηρίζονται στις δικές τους δυνάμεις για να διεκδικήσουν μια **ζωή με αξιοπρέπεια** και έναν καλύτερο και **δικαιότερο κόσμο** για όλους.

Εκπαιδευτικός Τομέας ActionAid
T: 212 000 6300
education.actionaid.gr
 /actionaidedu